

BŪVNIECĪBA



**PĒTĪJUMA
“DARBA APSTĀKĻI UN RISKI
LATVIJĀ 2019–2021”**

TEMATISKAIS PIELIKUMS



NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020



EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

*Eiropas Sociālā fonda projekts “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās
ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” Nr. 7.3.1.0/16/I/001*

KANTAR

SIA “TNS Latvia”



RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTES

DARBA DROŠĪBAS UN VIDES
VESELĪBAS INSTITŪTS

DARBA APSTĀKĻI UN RISKI LATVIJĀ 2019–2021

**Eiropas Sociālā fonda projekts “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās
ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” Nr. 7.3.1.0/16/I/001**

Pasūtītājs: Valsts darba inspekcija

Izpildītājs: Personu Rīgas Stradiņa universitāte un SIA “TNS Latvia” apvienība

TEMATISKAIS PIELIKUMS
BŪVNIECĪBA

Saīsinājumu saraksts

AER	Aroda ekspozīcijas robežvērtība
DAL	Darba aizsardzības likums
DAS	Darba aizsardzības speciālists
MK	Ministru kabinets
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
DARL	Pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā"
RSU DDVVI	Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts
NG	Nelaiimes gadījums
VDI	Valsts darba inspekcija
VSAA	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra

Būvniecība

Kas ir būvniecības nozare?

Ar apzīmējumu “būvniecība” saprot nozari atbilstoši Saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai (NACE) un šajā pielikumā tiek izmantota NACE klasifikatora 2. redakcija, kas stājās spēkā 2008. gada 1.janvārī:

F BŪVNIECĪBA

41. Ēku būvniecība

41.1. Būvniecības projektu izstrādāšana

41.10. Būvniecības projektu izstrādāšana

41.2. Dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecība

41.20. Dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecība

42. Inženierbūvniecība

42.1. Ceļu un dzelzceļu būvniecība

42.11. Ceļu un maģistrāļu būvniecība

42.12. Dzelzceļu un metro būvniecība

42.13. Tiltu un tuneļu būvniecība

42.2. Pilsētsaimniecības infrastruktūras objektu būvniecība

42.21. Ūdensapgādes sistēmu būvniecība

42.22. Elektroapgādes un telekomunikāciju sistēmu būvniecība

42.9. Pārējā inženierbūvniecība

42.91. Hidrotehnisko objektu būvniecība

42.99. Citur neklasificēta inženierbūvniecība

43. Specializētie būvdarbi

43.1. Ēku nojaukšana un būvlaukuma sagatavošana

43.11. Ēku nojaukšana

43.12. Būvlaukuma sagatavošana

43.13. Pētniecisko urbumu veikšana

43.2. Elektroinstalācijas ierīkošanas, cauruļvadu uzstādīšanas un citas līdzīgas darbības

- 43.21. Elektroinstalācijas ierīkošana
- 43.22. Cauruļvadu, apkures un gaisa kondicionēšanas iekārtu uzstādīšana
- 43.29. Citu inženiersistēmu montāža
- 43.3. Būvdarbu pabeigšana
 - 43.31. Apmetēju darbi
 - 43.32. Galdnieku darbi
 - 43.33. Grīdas un sienu apdare
 - 43.34. Krāsotāju un stiklinieku darbi
 - 43.39. Citas būvdarbu pabeigšanas operācijas
- 43.9. Citi specializētie būvdarbi
 - 43.91. Jumta seguma uzklāšana
 - 43.99. Citur neklasificētie specializētie būvdarbi

Normatīvo aktu prasības

Specifiskās darba aizsardzības prasības būvniecībā nosaka:

- Ministru kabineta noteikumi (turpmāk – MK) Nr.92 “Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus” (pieņemti 25.02.2003., kopš iepriekšējā pētījuma 10.08.2021. minētajos noteikumos veikti sīki grozījumi);
- Būvniecības likums (pieņemts 2013. gada 9.jūlijā, kopš iepriekšējā pētījuma minētajā likumā veikti vairāki grozījumi), likumā ir ielautas vairākas prasības, kas attiecas uz darba aizsardzību būvniecības nozarē.

Normatīvo aktu prasību ievērošana

Pētījumā izmantoti 2022. gada darba devēju un nodarbināto aptauju dati. Aprakstot un dinamiskā salīdzinot iepriekšējos periodus, izmantoti dati, kas bija pieejami iepriekš veikto pētījumu tematiskajos pielikumos.

Darba devēju aptauja

2022. gadā darba devēju aptaujas laikā tika aptaujāti 53 respondenti (2018. gadā – 83, 2013. gadā – 54, 2010. gadā – 53, 2006. gadā – 56) no uzņēmumiem, kas darbojas būvniecības nozarē un kas pēc svēršanas izlasē sastādīja 8,9% (2018. gadā – 7,%, 2013. gadā – 7,9%, 2010. gadā – 5,1%, 2006. gadā – 5,3%). Kopumā 2022. gadā tika aptaujāti 1013 respondenti no visām tautsaimniecības nozarēm (2018. gadā – 1081, 2013. un 2010. gadā – 1044, 2006. gadā – 1058).

Visu nozaru darba devējiem aptaujas laikā tika lūgts novērtēt 10 punktu skalā, kur 1 nozīmē “nepavisam neatbilst”, bet 10 – “atbilst pilnībā”, cik lielā mērā darba vide viņu uzņēmumā atbilst Darba aizsardzības

likuma (turpmāk – DAL) prasībām. Vidējais rezultāts Latvijas uzņēmumos 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu “Darba apstākļi un riski Latvijā” (turpmāk – DARL), nav mainījies:

- 2022. gadā – 8,7 punkti;
- 2018. gadā – 8,7 punkti;
- 2013. gadā – 8,4 punkti;
- 2010. gadā – 7,9 punkti;
- 2006. gadā – 8,1 punkti.

Savukārt būvniecības nozarē visos pētījumos DARL darba devēji situāciju novērtēja ar zemāku vērtējumu nekā vidēji Latvijā, turklāt salīdzinot 2022. gada rezultātus ar 2018. gadu, darba devēju pašvērtējums ir pasliktinājies un ir tāds pats kā 2013. gadā:

- 2022. gadā – 8,2 punkti;
- 2018. gadā – 8,4 punkti;
- 2013. gadā – 8,2 punkti;
- 2010. gadā – 7,7 punkti;
- 2006. gadā – 7,8 punkti.

Ja dinamikā visu iepriekšējo pētījumu DARL laikā pieauga būvniecības nozares darba devēju īpatsvars, kuri darba vides atbilstību DAL prasībām savā uzņēmumā vērtēja ar augstāko vērtējumu (9 un 10 punkti), tad 2022. gadā pirmo reizi novērojams neliels šādu darba devēju īpatsvara samazinājums:

- 2022. gadā – 42,1%;
- 2018. gadā – 45,1%;
- 2013. gadā – 37,8%;
- 2010. gadā – 32,5%.

Savukārt vērtējums par darba vides atbilstību ar 7–8 punktiem un 5–6 punktiem pa gadiem ir svārstīgs:

- 7–8 punkti: 2022. gadā – 47,2%, 2018. gadā – 44,3%, 2013. gadā – 48,8%, 2010. gadā – 45,3%;
- 5–6 punkti: 2022. gadā – 9,2%, 2018. gadā – 10,6%, 2013. gadā – 6,9%, 2010. gadā – 24,2%.

Ja iepriekšējo pētījumu DARL dati rāda, ka 2018., 2013. un 2010. gadā 1, 2, 3 un 4 punktus sev nedeva neviens no darba devējiem, tad 2022. gadā 1,5% darba devēju būvniecībā novērtēja sava uzņēmuma atbilstību DARL prasībām ar 3–4 punktiem. Iespējams, ka tas saistāms ar faktisku situācijas pasliktināšanos (palielinās plaisa starp “labajiem” un “sliktajiem” uzņēmumiem), jo pieaudzis to darba devēju īpatsvars, kas 2022. gadā norādījuši, ka darba vides riska novērtējums nav veikts (no 28,7% 2018. gadā līdz 34,9% 2022. gadā).

Nodarbināto aptauja

Nodarbināto aptaujas laikā 2022. gadā tika aptaujāti 167 respondenti (2018. gadā – 163, 2013. gadā – 158, 2010. gadā – 182, 2006. gadā – 241), kas strādā būvniecības nozarē (kopumā tika aptaujāti: 2022. gadā – 2503, 2018. gadā – 2502, 2013. gadā – 2383, 2010. gadā – 2378, 2006. gadā – 2455), kas pēc svēršanas izlasē bija 7,2% (2018. gadā – 6,5%, 2013. gadā – 7,1%, 2010. gadā – 7,7%, 2006. gadā – 9,8%).

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika lūgts novērtēt, cik lielā mērā uzņēmumā, kurā viņi strādā, tiek ievērotas darba aizsardzības prasības. Novērtējums bija jāveic 10 punktu skalā, kur 1 nozīmē “nemaz netiek

ievērotas”, bet 10 – “tiek ievērotas pilnībā”. Nodarbinātie būvniecības nozarē 2022. gadā darba aizsardzības prasību ievērošanu uzņēmumos novērtējuši ar vairāk punktiem nekā iepriekšējos pētījumos DARL. Lai gan šāds pieaugums ir novērots ne tikai būvniecībā, bet arī vidēji Latvijā, tomēr pieaugums būvniecībā ir bijis mazāks nekā vidēji Latvijā:

- 2022. gadā – 8,6 punkti būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 8,9 punkti);
- 2018. gadā – 8,5 punkti būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 8,7 punkti);
- 2013. gadā – 8,3 punkti būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 8,5 punkti);
- 2010. gadā – 7,3 punkti būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 8,2 punkti);
- 2006. gadā – 7,6 punkti būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 8,2 punkti).

Ar 9 un 10 punktiem uzņēmumu, kurā viņi strādā, ir novērtējuši gandrīz divas trešdaļas no respondentiem, kas strādā būvniecības nozarē, un, lai gan ne tik strauji, bet tomēr ir turpinājies to respondentu pieaugums, kuri novērtējuši darba aizsardzības prasību ievērošanu savā uzņēmumā ar augstāko vērtējumu:

- 2022. gadā – 62,9%;
- 2018. gadā – 60,9%;
- 2013. gadā – 50,7%;
- 2010. gadā – 27,1%;
- 2006. gadā – 35,6%.

Kopumā situācija 2022. gadā ir nedaudz atšķirīga no visiem iepriekšējiem pētījumiem. Ja iepriekš katrā pētījumā DARL nodarbinātie darba aizsardzības prasību ievērošanu uzņēmumā, kurā viņi strādā, arvien retāk novērtēja ar baļļu skaitu, kas zemāka par 9, tad 2022. gadā nodarbinātie biežāk nekā iepriekšējos pētījumos ir vērtējuši darba vietas atbilstību ar zemāko vērtējumu (1–4 ballēm):

- 7–8 punkti: 2022. gadā – 27,4%, 2018. gadā – 28,3%, 2013. gadā – 36,2%, 2010. gadā – 49,0%, 2006. gadā – 40,6%;
- 5–6 punkti: 2022. gadā – 6,0%, 2018. gadā – 8,4%, 2013. gadā – 9,4%, 2010. gadā – 10,3%, 2006. gadā – 14,4%;
- 3–4 punkti: 2022. gadā – 2,6%, 2018. gadā – 0,8%, 2013. gadā – 7,8%, 2010. gadā – 12,2%, 2006. gadā – 3,3%;
- 1–2 punkti: 2022. gadā – 1,1%, 2018. gadā – 0,8%, 2013. gadā – 1,2%, 2010. gadā – 0,8%, 2006. gadā – 4,1%.

Salīdzinot darba devēju un nodarbināto vērtējumus, redzams, ka vērojamas pretējas tendences – ja darba devēji uzņēmumu atbilstību DAL prasībām ir vērtējuši sliktāk nekā 2018. gadā, tad nodarbinātie – labāk, tomēr abos gadījumos vērtējums būvniecības nozarē ir sliktāks nekā vidēji valstī.

Darba aizsardzības speciālistu aptauja

Darba aizsardzības speciālistiem (turpmāk – DAS), kuri iegūst vai ir ieguvuši augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā, aptaujas laikā tika lūgts novērtēt, cik lielā mērā Latvijas uzņēmumos tiek ievērotas dažādu darba aizsardzības normatīvo aktu prasības. Atbildi DAS tika lūgts sniegt, izmantojot 10 punktu skalu, kur 10 nozīmē, ka „tiek ievērotas pilnībā”, bet 1, ka „nepavisam netiek ievērotas”, papildus bija pieejams arī variants “nav saskāries”. MK noteikumu Nr. 92 “Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus” ievērošanu Latvijā 2022. gada aptaujā DAS novērtējuši ar 7,5 punktiem (vērtējumu kopējais diapazons 5,8 – 8,5 punkti). DAS piešķirto punktu vidējā vērtība šo MK noteikumu ievērošanā, pēc DAS domām, ik gadu pieaug – 2018. gadā tā bija 6,1 punkts (vērtējumu kopējais diapazons 5,8 – 9,1 punkti), bet 2010. gadā 5,9 punkti (vērtējumu kopējais diapazons 4,8 – 7,4 punkti).

Darba aizsardzības prasību īstenošana

Darba devēju aptauja

2022. gada pētījuma rezultāti ir būtiski atšķirīgi no visiem iepriekšējiem pētījumu DARL rezultātiem attiecībā uz galvenajiem traucēkļiem, kas neļauj darba devējiem īstenot darba aizsardzības prasības. Ja iepriekš veiktajos pētījumos DARL darba devēji būvniecības nozarē retāk nekā vidēji Latvijā atzina, ka nekas netraucē veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus, tad 2022. gadā novērojama pretēja situācija. Būtiski vairāk darba devēju būvniecībā atzinuši, ka īstenot darba aizsardzības prasības nekas netraucē, nekā vidēji Latvijā (atšķirība ir 17,8 procentpunkti):

- 2022. gadā – 75,3% būvniecībā (vidēji Latvijā – 57,5%);
- 2018. gadā – 51,6% būvniecībā (vidēji Latvijā – 59,5%);
- 2013. gadā – 50,8% būvniecībā (vidēji Latvijā – 59,9%);
- 2010. gadā – 38,7% būvniecībā (vidēji Latvijā – 50,4%);
- 2006. gadā – 51,3% būvniecībā (vidēji Latvijā – 61,0%).

Būtiski ir atzīmēt, ka būvniecības nozarē abās respondentu grupās (ir kavēkļi / nav kavēkļi) ir tādi respondenti, kas veic dažādus darba aizsardzības pasākumus un kas neveic, tomēr respondentu īpatsvars atšķiras. Tā piemēram, 74,5% respondentu, kas norādīja, ka viņiem ir kavēkļi, tomēr bija veikuši darba vides riska novērtēšanu. Savukārt, to respondentu grupā, kas norādīja, ka viņiem nav kavēkļu, darba vides riska novērtējumu bija veikuši tikai 58,7% respondentu. Būtiski ir uzsvērt, ka 25,5% no respondentiem, kam nav kavēkļu, nebija arī veikuši darba vides riska novērtējumu, kas liecina vai nu par zināšanu un izpratnes trūkumu vai attieksmi pret darba aizsardzību. Ja līdzīgi salīdzina preventīvo plānu esamību, tad tikai 3,7% no respondentiem, kas minēja, ka viņiem ir kavēkļi, norādīja, ka nav sagatavots pasākumu plāns. To respondentu grupā, kuriem nebija kavēkļu, pasākumu plāns nebija 28,3% respondentu, kas varētu norādīt uz to, ka preventīvo pasākumu plāna izveide veicina izpratnes palielināšanos par veicamo darba aizsardzības pasākumu būtību, tostarp ļaujot labāk novērtēt traucēkļu esamību.

Biežākie kavēkļi, kas traucē veikt darba aizsardzības pasākumus uzņēmumos būvniecības nozarē, ir:

- laika trūkums, kas ir visbiežākais darba devēju minētais kavēklis: 2022. gadā – 11,8 % (vidēji Latvijā – 9,0%), 2018. gadā – 20,0% (vidēji Latvijā – 12,9%), 2013. gadā – 8,3% (vidēji Latvijā – 5,3%), 2010. gadā – 12,3% (vidēji Latvijā – 7,3%);
- līdzekļu trūkums, kas ir otrais darba devēju visbiežāk minētais kavēklis: 2022. gada – 9,4% (vidēji Latvijā – 9,1%), 2018. gadā – 8,6% (vidēji Latvijā – 11,7%), 2013. gadā – 24,2% (vidēji Latvijā – 15,4%), 2010. gadā – 29,1% (vidēji Latvijā – 26,9%);
- nav vajadzības, nav jēgas: 2022. gadā – 6,5% (vidēji Latvijā – 1,2%);
- darbinieku attieksme: 2022. gadā – 5,5% (vidēji Latvijā – 1,2%),

Līdzīgi kā 2018. gada pētījumā, jānorāda, ka ir mainījušās tendences attiecībā uz darba devēju minētajiem traucēkļiem. Tomēr atšķirības ir citas. Būtiski ir samazinājies to respondentu īpatsvars, kas norādījuši, ka galvenais cēlonis laika trūkums, turklāt abi biežāk minētie traucēkļi 2022. gadā (laika un līdzekļu trūkums) ir minēti gandrīz vienādi bieži. Tomēr būtiskākās identificētās atšķirības no vidējās situācijas valstī ir saistītas ar retāk minētajiem traucēkļiem – būvniecībā daudz biežāk darba devēji minējuši gan vajadzības un jēgas trūkums, gan darbinieku attieksme. Kopumā tas liecina par nepieciešamību turpināt nozares darba devēju un nodarbināto sabiedrības informēšanas pasākumus, kas ļautu abām pusēm labāk izprast nepieciešamību ievērot noteiktās darba aizsardzības prasības, tādējādi samazinot nozarē notikušo nelaimes gadījumu (turpmāk – NG) skaitu un agrīni identificēt ar darbu saistītos veselības traucējumus.

Darba vides riska faktori un to novērtēšana

Darba devēju aptauja

Lai noskaidrotu darba devēju izpratni par darba vidē esošiem darba vides riska faktoriem, darba devējiem tika uzdots jautājums par to, cik liels nodarbināto īpatsvars viņu uzņēmumos ir pakļauts darba vides riska faktoriem. Būvniecībā kādam darba vides riska faktoram ir pakļauts jebkurš darbinieks, tāpēc jebkura darba devēju atbilde, kas norāda, ka neviens nodarbinātais nav pakļauts darba vidē esošajiem riska faktoriem, liecina, ka darba devējiem trūkst izpratnes par darba aizsardzību, bet it īpaši par darba vides riska faktoru esamību nozarē. 2022. gada aptaujā ir novērojams to būvniecības nozaru darba devēju īpatsvara pieaugums, kas uzskata, ka neviens nodarbinātais viņu vadītajā uzņēmumā nav pakļauts kaitīgajiem darba vides riska faktoriem, tomēr tas liecina, ka nozarē situācija ar darba devēju izpratne par darba vides riska faktoriem ir labāka nekā vidēji Latvijā:

- 2022. gadā – 20,0% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 27,6%);
- 2018. gadā – 17,2% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 28,0%);
- 2013. gadā – 24,4% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 37,5%);
- 2010. gadā – 6,4% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 24,0%);
- 2006. gadā – 24,7% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 43,0%).

Ja 2018. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem pētījumiem DARL, būtiski vairāk nekā iepriekšējos pētījumos būvniecības nozares darba devēji bija atzinuši, ka viņu uzņēmumos 100% nodarbināto ir pakļauti darba vides riska faktoriem, tad 2022. gadā situācija faktiski nav mainījusies:

- 2022. gadā – 43,9% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 42,8%);
- 2018. gadā – 43,2% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 41,7%);
- 2013. gadā – 9,5% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 17,5%);
- 2010. gadā – 26,7% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 30,8%);
- 2006. gadā – 19,7% darba devēju būvniecības nozarē (vidēji Latvijā – 16,0%).

Līdzīgi kā iepriekšējos pētījumos, arī 2022. gada pētījuma dati liecina, ka darba vides riska novērtējums būvniecības uzņēmumos tiek veikts biežāk nekā vidēji Latvijā, tomēr dinamikā nozares ietvaros nav vērojamas pozitīvas tendences:

- darba vides riska novērtējums nebija veikts: 2022. gadā – 34,9% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 44,9%), 2018. gadā – 28,7% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 43,2%), 2013. gadā – 43,5% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 48,6%), 2010. gadā – 26,0% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 50,5%), 2006. gadā – 36,8% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 54,8%);
- darba vides riska novērtējums bija daļēji veikts: 2022. gadā – 14,8% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 18,7%), 2018. gadā – 7,7% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 9,0%), 2013. gadā – 13,1% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 18,8%), 2010. gadā – 23,3% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 15,3%), 2006. gadā – 31,2% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 21,5%);
- darba vides riska novērtējums bija pilnībā veikts: 2022. gadā – 50,3% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 32,5%), 2018. gadā – 57,6% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 41,9%), 2013. gadā – 40,1% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 28,5%), 2010. gadā – 46,0% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 31,4%), 2006. gadā – 32,0% būvniecības uzņēmumu (vidēji Latvijā – 26,0%).

Ja 2018. gadā pirmo reizi būvniecības nozarē tikpat bieži kā vidēji Latvijā darba vides risku novērtēšanā būvniecības uzņēmumos piedalījušies aptaujātie nodarbinātie, kuri strādā attiecīgajās darba vietās, tad 2022. gadā būvniecībā šāda iesaiste pat bijusi nedaudz biežāka kā vidēji Latvijā:

- 2022. gadā būvniecībā 33,9% nodarbināto piedalījās risku novērtēšanā (vidēji Latvijā – 30,4%);
- 2018. gadā būvniecībā 28,2% nodarbināto piedalījās risku novērtēšanā (vidēji Latvijā – 28,0%);
- 2013. gadā būvniecībā 26,0% nodarbināto piedalījās risku novērtēšanā (vidēji Latvijā – 32,8%);
- 2010. gadā būvniecībā 24,4% nodarbināto piedalījās risku novērtēšanā (vidēji Latvijā – 33,1%);
- 2006. gadā būvniecībā 32,9% nodarbināto piedalījās risku novērtēšanā (vidēji Latvijā – 39,9%).

Saskaņā ar 2022. gada aptaujas datiem situācija attiecībā uz nodarbināto uzticības personu iesaisti darba vides risku novērtēšanā ir pasliktinājusies gan būvniecības uzņēmumos, gan vidēji Latvijā. Domājams, ka šie negatīvie pētījuma rezultāti saistāmi ar epidemioloģiskajiem ierobežojumiem COVID-19 pandēmijas dēļ, tomēr situācija ir daudz straujāk pasliktinājusies tieši būvniecībā, sasniedzot sliktāko rādītāju visu piecu pētījumu DARL laikā:

- 2022. gadā – būvniecībā 5,6% (vidēji Latvijā – 9,5%);
- 2018. gadā – būvniecībā 18,9% (vidēji Latvijā – 19,4%);
- 2013. gadā – būvniecībā 10,3% (vidēji Latvijā – 8,0%);
- 2010. gadā – būvniecībā 14,8% (vidēji Latvijā – 7,1%);
- 2006. gadā – būvniecībā 6,0% (vidēji Latvijā – 9,5%).

Turklāt, salīdzinot ar 2018. gada aptauju, 2022. gadā atkal ir pieaudzis to uzņēmumu īpatsvars, kuros darba vides novērtēšanā ir piedalījusies gan uzticības persona, gan nodarbinātais, tomēr situācija nav tik laba kā 2013. gadā:

- 2022. gadā – būvniecības uzņēmumos 11,6% (vidēji Latvijā – 4,6%);
- 2018. gadā – būvniecības uzņēmumos 6,2% (vidēji Latvijā – 3,9%);
- 2013. gadā – būvniecības uzņēmumos 23,0% (vidēji Latvijā – 15,8%).

Arī 2022. gadā ir turpinājies palielināties to būvniecības uzņēmumu īpatsvars, kuros ir veikts darba vides riska novērtējums un pēc tā ir sagatavots darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāns:

- 2022. gadā – 70,5% (vidēji Latvijā – 61,1%);
- 2018. gadā – 67,1% (vidēji Latvijā – 67,7%);
- 2013. gadā – 61,9% (vidēji Latvijā – 62,0%);
- 2010. gadā – 86,9% (vidēji Latvijā – 64,7%);
- 2006. gadā – 56,7% (vidēji Latvijā – 50,1%).

Kā redzams no pētījuma datiem, tad būvniecības nozarē situācija ir uzlabojusies, jo lielāks darba devēju īpatsvars ir norādījis, ka pēc darba vides riska novērtējuma ir sagatavojis preventīvo pasākumu plānu darba apstākļu uzlabošanai, bet vidēji Latvijā situācija ir pasliktinājusies.

Atbilstoši darba devēju domām būvniecības uzņēmumos esošo darba vides riska faktoru struktūra atšķiras no darba vides riska faktoru izplatības vidēji Latvijā (1. tabula).

1. tabula. Uzņēmumu īpatsvars, kuros nodarbinātie ir pakļauti darba vides riska faktoriem atbilstoši darba devēju domām būvniecības uzņēmumos un vidēji Latvijā, %

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Darbs ar datoru (vismaz 2 stundas dienā)	78,7 (1)	60,9	95,0 (2)	75,4	69,0 (1)	70,3	78,4 (4)	59,9	89,1 (1)	77,7
Darbs ārā dažādos laika apstākļos (vasarā un ziemā)	77,4 (2)	30,9	99,1 (1)	52,5	61,0 (4)	36,9	87,8 (1)	37,4	79,2 (2)	40,0
Ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana	*	*	*	*	*	*	*	*	79,1 (3)	63,9
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	57,9 (6)	28,4	74,3 (4)	42,8	53,1 (7)	30,4	79,2 (3)	32,0	77,2 (4)	41,4
Laika trūkums	48,7 (9)	32,2	44,1 (14)	38,4	32,8 (16)	33,5	48,3 (13)	39,1	76,8 (5)	49,3
Vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas u.tml.	63,5 (5)	19,7	84,8 (3)	29,9	57,7 (5)	19,6	86,4 (2)	35,7	75,1 (6)	32,1
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav nodarbinātie Jūsu darba vietā – tādiem kā pircēji, pasažieri, audzēkņi, pacienti, u.tml.	*	*	*	*	*	*	64,7 (8)	75,8	73,6 (7)	74,9
Darbs augstumā (vairāk nekā 1,5 metru augstumā)	65,9 (4)	14,0	70,4 (6)	23,2	52,7 (8)	15,5	67,2 (7)	16,2	66,7 (8)	23,2
Tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem	50,2 (8)	17,7	65,6 (7)	25,4	35,5 (14)	16,2	59,8 (9)	23,3	64,7 (9)	23,4
Darbs piespiedu pozā (piemēram, stāvus, sēdus)	40,1 (11)	33,1	63,7 (8)	48,4	61,4 (3)	41,5	76,4 (5)	67,5	64,4 (10)	52,6
Darbs ar aprīkojumu (piemēram, slīpmašīnas, frēzes)	74,8 (3)	26,6	71,0 (5)	33,4	68,7 (2)	22,6	70,9 (6)	22,4	57,3 (11)	25,6
Caurvējš	51,8 (7)	18,7	55,2 (12)	28,5	49,7 (9)	19,1	52,9 (12)	19,8	56,5 (12)	20,8
Liela darba slodze, daudz darba pienākumu	*	*	*	*	*	*	*	*	55,9 (13)	41,2
Vienveidīgas kustības (piemēram, plauksta locītavā vai plecos)	37,4 (12)	25,3	57,4 (11)	41,8	55,1 (6)	36,0	58,2 (10)	55,6	53,6 (14)	48,0

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Summētais darba laiks (katru dienu citādāks darba laiks, kopumā nedrīkst pārsniegt 56 stundas nedēļā)	35,5 (13)	37,6	45,9 (13)	43,7	49,0 (10)	42,2	46,0 (15)	42,2	50,9 (15)	39,3
Vibrācija, kuru rada transporta līdzekļi (piemēram, traktori, ekskavatori, smagās automašīnas)	34,0 (15)	16,3	39,2 (16)	27,1	26,1 (19)	16,5	47,4 (14)	23,5	45,7 (16)	22,1
Izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana	27,0 (19)	15,4	62,1 (9)	28,9	48,3 (11)	23,3	55,7 (11)	32,4	44,6 (17)	27,3
Distances darbs (darbs, kas netiek veikts tiešajā darba vietā, bet gan citur, piem., mājās) – līdz 2018. gada pētījumam Attālinātais darbs (tāds darba izpildes veids, ka darbs, kuru nodarbinātais varētu veikt darba devēja uzņēmuma ietvaros, pastāvīgi vai regulāri tiek veikts ārpus uzņēmuma, tai skaitā darbs, ko veic, izmantojot informācijas un komunikācijas – 2022. gada pētījumā)	22,1 (20)	15,2	29,9 (17)	28,8	43,8 (12)	37,8	43,7 (16)	29,2	41,5 (18)	51,8
Pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums	*	*	*	*	21,1 (21)	12,0	35,4 (18)	10,1	34,0 (19)	11,7
Zema temperatūra telpās	34,4 (14)	12,1	40,3 (15)	23,3	27,0 (18)	12,2	27,6 (21)	7,7	28,2 (20)	11,4
Cietkoksnes putekļi (ozols, dižskabārdis u.c.)	*	*	*	*	*	*	*	*	26,8 (21)	8,1
Augsta temperatūra, kuras dēļ nodarbinātie svīst pat tad, kad nestrādā	15,9 (21)	4,2	23,7 (19)	9,4	9,2 (27)	6,9	25,8 (22)	11,9	26,0 (22)	9,8
Nemaināms darba temps (piem., nodarbinātajam ir jāstrādā tādā tempā, kādā to nosaka darba aprīkojums)	27,2 (18)	14,2	26,3 (18)	16,3	32,9 (15)	16,7	21,0 (23)	11,2	24,9 (23)	16,5
Nejonizējošais starojums (ultravioletais, lāzera, infrasarkanais u.tml.)	4,0 (24)	3,7	5,1 (29)	3,9	6,2 (32)	7,1	16,1 (24)	5,8	20,2 (24)	5,5

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Ķīmisko vielu uzsūkšanās caur ādu	*	*	*	*	5,1 (33)	8,4	12,0 (28)	10,0	17,0 (25)	13,9
Elektromagnētiskā lauka starojums	*	*	20,8 (23)	23,6	14,6 (24)	16,9	7,8 (32)	9,0	15,4 (26)	9,5
Bioloģiskie faktori (piemēram, ērcu encefalīts, vīrusu hepatīts, kontakts ar asinīm, dzīvniekiem)	1,5 (29)	8,6	7,4 (28)	21,8	24,3 (20)	17,8	15,8 (25)	22,1	14,6 (27)	16,9
Darbs sprādzienbīstamā vidē (piemēram, darbs ar gāzi, smalkiem koka putekļiem)	10,3 (23)	4,9	23,6 (20)	11,7	20,5 (22)	6,0	12,5 (27)	4,5	14,4 (28)	7,4
Nakts darbs (vairāk nekā 2 stundas laikā no 22.00 – 6.00)	3,7 (26)	13,9	9,6 (26)	20,7	13,3 (25)	14,4	5,8 (34)	11,4	13,3 (29)	9,9
Maiņu darbs (darbs maiņās 8 stundas katru dienu)	15,4 (22)	23,4	14,4 (24)	18,5	11,6 (26)	21,6	13,9 (26)	17,3	9,6 (30)	10,4
Pārāk liels, spilgts apgaismojums	*	*	*	*	8,1 (28)	2,7	10,8 (29)	3,6	8,2 (31)	5,3
Alerģēni, alerģiskas vielas	*	*	*	*	*	*	*	*	6,3 (32)	13,7
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām (t.sk., droniem, robotiem utt.)	*	*	*	*	*	*	*	*	6,2 (33)	8,7
Jonizējošais starojums	0 (30)	1,4	0,0 (31)	1,9	1,9 (35)	2,5	0,0 (36)	3,0	2,8 (34)	2,9
Bioloģiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus (piemēram, vīrushepatīti B un C vīrusi u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	2,5 (35)	4,2
Ķīmiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus (piemēram, arsēns, benzols, hroma savienojumi, niķeļa savienojumi, u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	1,5 (36)	2,4
Azbests	*	*	8,1 (27)	3,2	6,3 (31)	0,9	9,2 (31)	1,8	1,3 (37)	0,7
Fiziska vardarbība darba vietā	3,0 (27)	2,0	0,9 (30)	4,6	1,8 (36)	3,1	3,4 (35)	1,1	1,0 (38)	2,0
Paaugstināts atmosfēras spiediens	2,6 (28)	1,6	9,9 (25)	3,3	6,4 (30)	3,6	10,0 (30)	3,5	*	*

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Ķīmiskās vielas un bioloģiskie faktori, kas var izraisīt ļaundabīgos audzējus	*	*	*	*	6,7 (29)	3,1	6,7 (33)	4,5	*	*
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām, ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu	31,8 (16)	19,5	22,5 (22)	28,2	37,7 (13)	27,5	34,8 (19)	23,9	*	*
Virsstundu darbs (strādā ilgāk, nekā ir paredzēts darba līgumā)	28,4 (17)	18,8	23,5 (21)	28,2	16,7 (23)	18,9	29,2 (20)	16,9	*	*
Iebiedēšana darba vietā	3,8 (25)	2,0	0,9 (30)	9,0	2,4 (34)	3,3	0,0 (36)	0,8	*	*
Seksuāla uzmākšanās darba vietā	*	*	0,0 (31)	3,2	0,9 (37)	0,9	0,0 (36)	0,2	*	*
Darbs ar bīstamajām iekārtām (celtņi, lifti, katlu iekārtas, cisternas u.tml.)	40,2 (10)	15,0	58,0 (10)	20,9	30,0 (17)	12,8	36,4 (17)	12,7	*	*

Piezīmes:

* – šāda atbilde nebija iekļauta pētījumā;

** – iekavās norādīta dotā riska faktora pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozāres respondenti, 2022. gadā n=53, 2018. gadā n=83, 2013. gadā n=54, 2010. gadā n=53, 2006. gadā n=56;

visi respondenti, 2022. gadā n=1013, 2018. gadā n=1081, 2013. gadā n=1044, 2010. gadā n=1044, 2006. gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

Starp pieciem biežākajiem darba vides riska faktoriem būvniecības nozarē minami šādi faktori:

- darbs ar datoru (vismaz 2 stundas dienā) – to minējis 89,1% aptaujāto darba devēju;
- darbs ārā dažādos laika apstākļos (vasarā un ziemā) – 79,2%;
- ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana – 79,1%;
- smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana – 77,2%;
- laika trūkums – 76,8%.

Salīdzinot 2018. gada un 2022. gada pētījuma rezultātus, atšķirības aptuveni 10 procentpunktiem vai vairāk konstatētas šādiem faktoriem (analīze veikta tikai tiem riska faktoriem, kuru formulējums abu aptauju jautājumos bija vienāds vai salīdzināms):

- laika trūkums – pieaugums par 28,5 procentpunktiem;
- darbs ar aprīkojumu (piemēram, slīpmašīnas, frēzes) – samazinājums par 13,6 procentpunktiem;
- darbs piespiedu pozā (piemēram, stāvus, sēdus) – samazinājums par 12 procentpunktiem;
- vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas u.tml. – samazinājums par 11,3 procentpunktiem;
- izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana – samazinājums par 11,1 procentpunktiem;
- darbs ar datoru (vismaz 2 stundas dienā) – pieaugums par 10,7 procentpunktiem.

Lielākā daļa darba vides riska faktoru būvniecības nozarē ir minēta vai nu biežāk nekā vidēji Latvijā vai aptuveni tikpat bieži. Būtiski retāk nekā vidēji Latvijā būvniecības nozares darba devēji minējuši tādas darba vides riska faktorus kā attālinātais darbs (atšķirība 10,3 procentpunkti) un alergēni un alergiskās vielas (atšķirība 7,4 procentpunkti).

Darba devējiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, kur pagājušā gada laikā viņi ieguldīja finansiālos līdzekļus ar darba aizsardzību saistītiem jautājumiem (2. tabula). Lielāko daļu no preventīvajiem pasākumiem darba devēji būvniecības nozarē minējuši biežāk nekā vidēji Latvijā vai aptuveni tikpat bieži, tomēr daži no pasākumiem minēti būtiski retāk. Piemēram, darba vides laboratoriskos mērījumus minējuši tikai 5,3% no būvniecības nozares respondentiem, bet vidēji Latvijā šādu respondentu īpatsvars bijis 9,5%. Ja salīdzina būvniecības nozares darba devēju minētos veiktos pasākumus dinamikā starp 2018. gadu un 2022. gadu, secināms, ka izmaiņas vismaz 5 procentpunktu apmērā konstatējamas tikai četriem pasākumiem, turklāt visi četri minētie pasākumi 2022. gadā minēti retāk nekā 2018. gadā:

- darba vietu ergonomikas uzlabošana (regulējami galdi, ergonomiski krēsli, modernāks aprīkojums u.tml.) – samazinājums ir 18,5 procentpunkti;
- darba vides uzlabošana (piemēram, ventilācijas izbūve) – 12,7 procentpunkti;
- darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācība – 8,6 procentpunkti;
- ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošana (piemēram, gērbtuves, dušas, atpūtas telpas) – 6,7 procentpunkti.

2. tabula. Darba devēju īpatsvars, kuri minējuši, ka ieguldījuši finansiālos līdzekļus darba aizsardzības pasākumu veikšanā būvniecības nozarē un vidēji Latvijā, %

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā
Darba apgērbu un individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšana	85,1 (1)	62,8	94,4 (1)	67,4	78,5 (1)	55,9	82,2 (1)	56,7	81,7 (1)	61,3
Pirmās palīdzības aptieciņu iegāde	85,1 (2)	75,8	87,8 (2)	66,0	60,4 (3)	58,5	65,7 (2)	53,2	64,5 (2)	43,1
Ugunsdzēsības līdzekļu iegāde, uzturēšana	72,2 (4)	76,6	75,7 (4)	66,6	64,8 (2)	61,8	52,2 (3)	54,1	53,5 (3)	56,1
Drošības zīmju izvietošana (piemēram, uzmanību – elektrība!)	65,2 (5)	44,5	79,3 (3)	44,2	47,4 (7)	37,3	42,9 (5)	29,6	46,0 (4)	27,7
Darba vietu ergonomikas uzlabošana (regulējami galdi, ergonomiski krēsli, modernāks aprīkojums u.tml.)	*	*	*	*	*	*	26,1 (10)	32,7	44,6 (5)	45,4
Nodarbināto obligātās veselības pārbaudes (bez polises)	50,2 (9)	33,9	54,0 (8)	32,4	43,1 (8)	40,0	41,4 (6)	32,0	43,6 (6)	28,6
Darba vides uzlabošana (piemēram., ventilācijas izbūve)	34,8 (11)	55,2	60,8 (6)	55,7	53,5 (5)	45,2	21,9 (12)	31,7	34,6 (7)	37,1
Ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošana (piemēram, ģērbtuves, dušas, atpūtas telpas)	60,1 (6)	63,2	59,6 (7)	59,2	52,4 (6)	52,4	26,6 (9)	27,4	33,3 (8)	30,7
Veselības apdrošināšanas polises (kas sedz arī vakcināciju, obligātās veselības pārbaudes u.tml.)	25,8 (12)	17,2	15,8 (13)	22,0	24,5 (12)	16,4	29,8 (8)	22,9	25,1 (9)	22,9
Apmācība pirmās palīdzības sniegšanā	37,9 (10)	27,3	26,6 (11)	19,5	27,3 (11)	18,2	23,7 (11)	20,8	22,1 (10)	16,2

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā
Darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācība	53,0 (7)	32,0	48,4 (9)	26,2	30,5 (10)	19,4	19,0 (13)	10,0	27,6 (11)	10,9
Nodarbināto informēšanas kampaņas par veselīgu dzīvesveidu (piemēram, par veselīgu uzturu, smēķēšanas ietekmi uz veselību u.tml.)	*	*	*	*	*	*	12,7 (14)	9,4	10,3 (12)	10,3
Darba vides laboratoriskie mērījumi	6,7 (15)	16,4	21,8 (12)	11,0	12,9 (14)	13,3	2,1 (18)	6,6	5,3 (13)	9,5
Nodarbināto vakcinācija (bez polises)	15,6 (14)	14,2	12,1 (15)	9,2	8,8 (15)	9,9	4,1 (17)	7,4	6,4 (14)	7,2
Nodarbināto sporta iespējas (bez polises)	21,3 (13)	20,0	13,7 (14)	14,0	15,4 (13)	17,5	10,4 (15)	5,4	5,8 (15)	6,9
Veselību veicinošas vides ierīkošana (piemēram, drošu velo novietņu izbūvei)	*	*	*	*	*	*	4,2 (16)	4,9	4,9 (16)	5,6
Nodarbināto instruktāža un speciālā apmācība (piemēram, ugunsdrošības u.tml. jautājumos)	78,2 (3)	66,0	63,2 (5)	46,6	57,5 (4)	47,1	43,4 (4)	32,9	–	–
Darba vides riska faktoru novērtēšana	50,4 (8)	22,1	45,4 (10)	26,4	37,3 (9)	24,6	33,8 (7)	23,3	–	–

Piezīmes:

* – šāda atbilde nebija iekļauta pētījumā;

** – iekavās norādīta dotā darba aizsardzības pasākuma pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozares respondenti, 2022. gadā n=53, 2018. gadā n=83, 2013. gadā n=54, 2010. gadā n=53, 2006. gadā n=56;

visi respondenti, 2022. gadā n=1013, 2018. gadā n=1081, 2013. gadā n=1044, 2010. gadā n=1044, 2006. gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

Nodarbināto aptauja

2022. gada aptaujā būvniecības uzņēmumos esošo darba vides riska faktoru struktūra atšķiras no darba vides riska faktoru izplatības vidēji Latvijā, turklāt līdzīgi kā visos iepriekšējos pētījumos gandrīz visi no riska faktoriem ir minēti biežāk nekā vidēji Latvijā, kas liecina, ka būvniecība pieder pie augsta riska nozarēm ar daudzveidīgiem riska faktoriem (3. tabula).

3. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri kaut kādā mērā ir pakļauti darba vides riska faktoru iedarbībai atbilstoši nodarbināto domām būvniecības nozarē un vidēji Latvijā

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu	*	*	*	*	*	*	*	*	82,6 (1)	74,8
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	75,6 (1)	52,4	84,8 (1)	56,2	74,8 (2)	49,5	79,8 (3)	51,0	73,7 (2)	50,8
Darbs ārā dažādos laika apstākļos	72,9 (2)	38,2	81,7 (2)	40,1	83,1 (1)	41,9	80,0 (2)	33,8	70,2 (3)	35,3
Vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas, u.tml.	66,1 (6)	24,0	74,9 (5)	26,0	66,0 (8)	22,2	72,4 (5)	28,9	69,5 (4)	22,3
Liela darba slodze, daudz darba pienākumu	*	*	*	*	*	*	*	*	66,6 (5)	62,1
Vienvēidīgas kustības	64,8 (8)	56,1	71,9 (6)	55,9	59,6 (11)	53,6	74,0 (4)	66,6	66,3 (6)	56,1
Darbs piespiedu pozā	64,1 (9)	63,8	71,0 (7)	70,2	66,3 (7)	59,1	80,1 (1)	75,1	64,4 (7)	60,2
Darbs augstumā	68,5 (4)	17,4	76,2 (4)	17,9	71,7 (3)	18,5	64,4 (9)	15,9	62,7 (8)	17,6
Izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana	68,7 (3)	40,3	70,4 (8)	38,4	69,3 (5)	36,4	64,9 (8)	31,4	57,9 (9)	28,6
Darbs ar aprīkojumu	58,2 (11)	22,3	66,4 (12)	24,2	58,7 (12)	22,9	59,4 (11)	16,1	57,0 (10)	21,1
Tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem	65,4 (7)	45,0	68,6 (9)	35,6	70,4 (4)	42,7	71,5 (6)	44,4	53,6 (11)	32,4
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav nodarbinātie Jūsu darba vietā – tādiem kā pircēji, pasažieri, audzēkņi, pacienti, u.tml.	44,9 (14)	63,8	66,3 (13)	75,4	49,7 (13)	63,9	49,8 (13)	60,9	53,4 (12)	65,9

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Caurvējš	67,3 (5)	51,7	76,3 (3)	46,4	68,2 (6)	45,4	67,7 (7)	39,6	50,4 (13)	40,0
Laika trūkums	51,1 (12)	51,1	67,1 (11)	50,4	60,0 (10)	52,0	39,6 (18)	37,9	49,5 (14)	49,8
Darbs ar datoru	18,0 (23)	36,4	33,3 (21)	42,6	22,0 (23)	44,1	40,3 (17)	53,0	42,6 (15)	60,4
Vibrācija, kuru rada transportlīdzekļi	32,1 (18)	17,0	43,4 (18)	20,5	42,3 (17)	19,6	49,1 (14)	22,3	42,4 (16)	18,9
Zema temperatūra telpās	41,6 (16)	31,1	68,4 (10)	37,2	46,7 (15)	32,0	61,3 (10)	28,9	41,4 (17)	23,9
Augsta temperatūra, kuras dēļ svīst pat tad, kad nestrādā	46,0 (13)	37,2	41,5 (19)	24,3	35,9 (18)	26,0	42,5 (16)	26,0	39,6 (18)	25,2
Pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums	*	*	*	*	31,6 (20)	18,2	25,4 (22)	18,3	37,2 (19)	21,0
Summētais darba laiks	31,8 (19)	34,7	26,9 (23)	22,1	19,5 (25)	20,2	28,0 (20)	19,0	28,9 (20)	27,5
Cietkoksnes putekļi (ozols, dižskabārdis u.c.)	*	*	*	*	*	*	*	*	26,8 (21)	9,4
Distances darbs (darbs, kas netiek veikts tiešajā darba vietā, bet gan citur, piem., mājās) – līdz 2018. gada pētījumam Attālinātais darbs (tāds darba izpildes veids, ka darbs, kuru nodarbinātais varētu veikt darba devēja uzņēmuma ietvaros, pastāvīgi vai regulāri tiek veikts ārpus uzņēmuma, tai skaitā darbs, ko veic, izmantojot informācijas un komunikācijas – 2022. gada pētījumā	17,2 (25)	18,8	18,9 (27)	18,7	15,2 (30)	14,8	22,0 (26)	16,9	25,5 (22)	28,6
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām (t.sk., droniem, robotiem utt.)	*	*	*	*	*	*	*	*	25,0 (23)	15,4
Ķīmisko vielu uzsūkšanās caur ādu	29,8 (20)	21,4	43,5 (17)	19,1	34,0 (19)	19,7	26,9 (21)	15,9	24,8 (24)	17,2
Nemaināms darba temps	28,4 (21)	25,0	35,2 (20)	21,8	26,8 (21)	24,3	24,9 (23)	19,3	24,8 (25)	19,9
Pārāk liels, spilgts apgaismojums	*	*	*	*	16,0 (29)	10,0	15,5 (30)	11,8	21,6 (26)	13,7

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Alerģēni, alerģiskas vielas	*	*	*	*	*	*	*	*	21,0 (27)	18,4
Darbs sprādzienbīstamā vidē	25,9 (22)	12,0	29,7 (22)	11,7	23,5 (22)	12,9	21,7 (27)	9,8	20,2 (28)	12,4
Nakts darbs (vairāk nekā 2 stundas laikā no 22.00 – 6.00)	15,4 (26)	23,1	12,2 (29)	18,4	15,2 (31)	24,7	16,1 (29)	16,3	18,1 (29)	22,9
Elektromagnētiskā lauka starojums	**	**	20,6 (25)	18,1	17,0 (28)	18,5	12,6 (32)	12,9	16,7 (30)	19,6
Ķīmiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus (piemēram, arsēns, benzols, hroma savienojumi, niķeļa savienojumi, u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	15,5 (31)	9,9
Nejonizējošais starojums	10,5 (28)	8,3	14,7 (30)	7,5	7,6 (34)	6,3	9,3 (34)	6,0	15,1 (32)	8,4
Bioloģiskie faktori (piemēram, ērcu encefalīts, vīrusu hepatīts, kontakts ar asinīm, dzīvniekiem)	9,7 (29)	19,6	14,2 (31)	24,9	19,2 (26)	20,5	14,1 (31)	12,8	13,2 (33)	14,2
Maiņu darbs	3,8 (31)	9,1	11,8 (32)	20,6	12,1 (32)	24,4	22,1 (25)	22,8	12,8 (34)	29,0
Azbests	*	*	18,4 (28)	5,0	19,2 (27)	3,9	16,6 (28)	2,9	10,9 (35)	3,2
Bioloģiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus (piemēram, vīrushepatīti B un C vīrusi u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	6,4 (36)	7,4
Fiziska vardarbība darba vietā	*	*	*	*	*	*	2,8 (37)	3,0	5,1 (37)	3,9
Jonizējošais starojums	6,8 (30)	7,5	7,0 (33)	5,6	5,2 (35)	5,2	6,5 (35)	5,1	3,5 (38)	4,9
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām, ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu	39,8 (17)	33,2	50,9 (15)	33,9	42,5 (16)	31,6	38,1 (19)	28,9	*	*
Virsstundu darbs	62,4 (10)	51,7	63,7 (14)	43,5	61,1 (9)	43,7	52,3 (12)	35,0	*	*
Darbs ar bīstamajām iekārtām	44,5 (15)	17,8	47,7 (16)	15,4	48,8 (14)	18,4	43,0 (15)	13,1	*	*

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā	Būvniecībā **	Vidēji Latvijā
Ķīmiskās un bioloģiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus	17,5 (24)	12,0	21,2 (24)	13,0	21,1 (24)	11,6	23,5 (24)	9,1	*	*
Paaugstināts atmosfēras spiediens	11,0 (27)	7,1	20,4 (26)	9,9	10,5 (33)	6,2	10,1 (33)	6,1	*	*
Iebiedēšana darba vietā	*	*	*	*	*	*	4,4 (36)	5,3	*	*
Seksuāla uzmākšanās darba vietā	*	*	*	*	*	*	2,1 (38)	1,4	*	*

Piezīmes:

* – šāda atbilde nebija iekļauta pētījumā;

** – iekavās norādīta dotā darba vides riska faktora pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

būvniecības nozarē nodarbinātie, 2022. gadā n= 167, 2018. gadā n=163, 2013. gadā n=158, 2010. gadā n=182, 2006. gadā n=241;

visi nodarbinātie, 2022. gadā n=2503, 2018. gadā n=2 502, 2013. gadā n=2 383, 2010. gadā n=2 378, 2006. gadā n=2 455

Avots: nodarbināto aptauja

Starp pieciem biežākajiem darba vides riska faktoriem būvniecības nozarē minami šādi faktori:

- ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu – to minējuši 82,6% aptaujāto nodarbināto;
- smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana – 73,7%;
- darbs ārā dažādos laika apstākļos – 70,2%;
- vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas, u.tml. – 69,5%;
- liela darba slodze, daudz darba pienākumu – 66,6%.

Salīdzinot nodarbināto aptaujas rezultātus ar darba devēju aptaujas rezultātiem secināms, ka trīs no pieciem biežākajiem riska faktoriem sakrīt, un tie ir darbs ārā dažādos laika apstākļos (vasarā un ziemā), ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana, smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana.

Salīdzinot 2018. gada un 2022. gada pētījuma rezultātus, atšķirības par aptuveni 10 procentpunktiem vai vairāk konstatētas šādiem faktoriem (analīze veikta tikai tiem riska faktoriem, kuru formulējums abu aptauju jautājumos bija vienāds vai salīdzināms):

- zema temperatūra telpās – pieaugums par 19,9 procentpunktiem;
- tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem – pieaugums par 17,9 procentpunktiem;
- caurvējš – pieaugums par 17,3 procentpunktiem;
- darbs piespiedu pozā – pieaugums par 15,7 procentpunktiem;
- pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums – samazinājums par 11,8 procentpunktiem;
- laika trūkums – samazinājums par 9,9 procentpunktiem;
- darbs ārā dažādos laika apstākļos – pieaugums par 9,8 procentpunktiem.

Būvniecības nozares nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, vai pēdējā gada laikā viņi savā darbavietā tika informēti par dažādiem darba aizsardzības jautājumiem (4. tabula). Analizējot informācijas saņemšanu par dažādiem darba aizsardzības jautājumiem dinamikā, redzams, ka atsevišķos jautājumos situācija būvniecības nozarē ir uzlabojusies, bet kādā arī pasliktinājusies (norādītas izmaiņas, kas lielākas par 5 procentpunktiem):

- informācija par drošām darba metodēm – pieaugums par 12,8 procentpunktiem;
- informācija par lietojamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem – pieaugums par 6,1 procentpunktiem;
- informācija par riska faktoru (darba vides) ietekmi uz veselību un nepieciešamajām veselības pārbaudēm – pieaugums par 5,8 procentpunktiem;
- informācija par rīcību ārkārtas situācijā – samazinājums par 5,2 procentpunktiem.

Ja visi uzlabojumi vērtējami pozitīvi un liecina par labāku darbinieku apmācību darba aizsardzības jautājumos, tad tādu būvniecības nozares nodarbināto īpatsvara pieaugums, kas nav saņēmuši informāciju par rīcību ārkārtas situācijās, varētu būt skaidrojams ar nodarbināto pieredzi COVID-19 pandēmijas laikā, kad valstī bija izsludinātas vairākas ārkārtējās situācijas, taču informācija, ko nodarbinātie saņēma no saviem darba devējiem, viņuprāt, nebija pietiekama.

4. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri apgalvoja, ka pēdējā gada laikā savā darbavietā tika informēti par darba aizsardzības jautājumiem, %*

Gads	Atbildes	Darba vides riska faktoriem darba vietā	Riska faktoru (darba vides) ietekmi uz veselību un nepieciešamajām veselības pārbaudēm	Lietojamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem	Drošām darba metodēm	Situācijām, kad nedrīkst uzsākt darbu un kad darbs ir jāpārtrauc	Rīcību ārkārtas situācijā	Darba aizsardzības instrukcijām (parakstoties par iepazīšanos)
2022	Jā	74,4	78,2	90,6	69,1	81,6	85,9	93,1
	Nē	16,2	17,1	2,6	6,9	9,4	10,0	5,5
	Nav nepieciešams	6,9	2,6	5,6	21,4	7,9	2,8	0,6
2018	Jā	71,5	72,4	84,5	56,3	81,4	91,1	92,4
	Nē	16,4	14,6	6,1	10,5	5,3	6,8	4,5
	Nav nepieciešams	9,3	7,8	9,5	30,3	8,2	1,5	2,3
2013	Jā	76,3	76,8	82,3	72,6	83,0	86,2	92,4
	Nē	19,5	21,4	12,8	13,4	13,7	11,9	6,3
	Nav nepieciešams	4,2	7,2	5,0	14,1	14,1	0,7	1,3
2010	Jā	63,3	57,9	80,5	61,4	80,1	85,2	84,5
	Nē	30,0	34,6	14,1	18,7	13,8	14,8	14,4
	Nav nepieciešams	6,6	7,4	5,5	19,8	6,1	0,0	1,1
2006	Jā	58,7	59,4	76,5	65,7	70,6	73,7	80,2
	Nē	25,5	26,9	11,1	14,0	14,9	17,4	13,6
	Nav nepieciešams	14,1	12,8	11,6	19,1	11,9	**	5,3

Piezīmes:

* -atbilžu variants "Grūti pateikt" nav iekļauts

** – šāda informācija nav pieejama

Bāze: būvniecības nozarē nodarbinātie, 2022. gadā n=167, 2018. gadā n=163, 2013. gadā n=158, 2010. gadā n=182, 2006. gadā n=241

Avots: nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdoti jautājumi par to, vai pagājušā gada laikā viņu darba devējs uzņēmumā (iestādē) nodrošināja dažādus ar darba aizsardzību saistītus pasākumus (5. tabula). Salīdzinot situāciju dinamikā (2022. gada pētījuma rezultāti pret 2018. gada pētījuma rezultātiem), secināms, ka gadījumos, kad izmaiņas bijušas lielākas par 5 procentpunktiem, visbiežāk tās bijušas pozitīvas izmaiņas – vienīgais samazinājums ir saistīts ar ugunsdzēsības līdzekļu iegādi un uzturēšanu (samazinājums ir 8,6 procentpunkti). Pieaugums visbiežāk minēts attiecībā uz šādiem preventīvajiem pasākumiem:

- darba vides riska faktora novērtēšana (28,4 procentpunkti);
- nodarbināto obligātās veselības pārbaudes (15,5 procentpunkti);
- drošības zīmju izvietošana (14,9 procentpunkti);
- veselības apdrošināšanas polises (12,4 procentpunkti);
- darba vides uzlabošana (12,1 procentpunkti);
- ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošana (11,5 procentpunkti);
- nodarbināto vakcinācija (8,6 procentpunkti);
- nodarbināto instruktāža un speciālā apmācība (6,1 procentpunkti);
- pirmās palīdzības aptieciņu iegāde (5 procentpunkti).

5. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri minējuši darba aizsardzības pasākumu veikšanu būvniecības nozarē un vidēji Latvijā, %

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā
Nodarbināto instruktāža un speciālā apmācība	62,8 (1)	69,0	71,0 (1)	68,2	74,4 (1)	73,8	69,8 (3)	73,0	75,9 (1)	70,3
Darba apģērba un individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšana	57,7 (2)	43,4	67,7 (2)	38,3	71,1 (2)	46,3	78,4 (1)	56,6	74,8 (2)	60,8
Ugunsdzēsības līdzekļu iegāde, uzturēšana	34,2 (4)	50,2	55,7 (4)	58,2	65,1 (3)	60,9	73,6 (2)	70,1	65,0 (3)	69,0
Pirmās palīdzības aptieciņu iegāde	37,0 (3)	44,3	57,0 (3)	51,1	63,4 (4)	53,9	60,0 (5)	59,8	65,0 (4)	62,5
Darba vides riska faktora novērtēšana	10,9 (12)	13,2	29,2 (7)	14,0	21,3 (10)	21,1	33,9 (8)	28,6	62,3 (5)	45,6
Drošības zīmju izvietošana	32,9 (6)	34,8	54,5 (5)	40,3	59,3 (5)	48,1	66,7 (4)	59,3	51,8 (6)	49,9
Nodarbināto obligātās veselības pārbaudes	33,3 (5)	37,8	23,3 (10)	22,9	30,9 (6)	41,4	35,8 (6)	40,7	51,3 (7)	55,6
Veselības apdrošināšanas polises	19,5 (9)	32,6	28,5 (8)	22,8	30,0 (7)	31,0	35,4 (7)	48,1	47,8 (8)	55,8
Apmācības pirmās palīdzības sniegšanā	19,8 (8)	26,2	33,3 (6)	21,1	27,7 (9)	26,5	31,0 (9)	34,5	35,7 (9)	33,8
Ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošana	22,8 (7)	29,4	26,8 (9)	23,8	28,5 (8)	30,6	24,0 (10)	33,1	35,5 (10)	35,2
Darba vides uzlabošana	11,3 (11)	21,7	8,3 (14)	18,0	15,4 (12)	22,7	15,1 (11)	20,4	27,2 (11)	28,8
Nodarbināto vakcinācija	8,8 (14)	20,8	10,9 (13)	6,2	6,8 (13)	10,8	5,0 (15)	6,9	13,6 (12)	18,9
Darba vietu ergonomikas uzlabošana	*	*	*	*	*	*	15,1 (12)	25,5	10,8 (13)	17,1

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018		2022	
	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecības **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā	Būvniecība **	Vidēji Latvijā
Darba vides laboratoriskie mērījumi	2,9 (15)	5,3	4,8 (15)	3,1	4,0 (15)	8,0	10,0 (13)	11,8	9,0 (14)	12,1
Nodarbināto sporta iespējas	9,7 (13)	15,5	16,5 (12)	8,1	4,6 (14)	14,7	5,6 (14)	12,8	5,9 (15)	14,7
Dažādi veselības veicināšanas pasākumi	*	*	*	*	*	*	4,3 (16)	8,0	*	*
Sporta svētki, spēles, pasākumi	*	*	*	*	*	*	*	*	2,3 (16)	1,3
Sporta nodarbības (trenažieru vai sporta zāle, baseins, vingrošana, joga u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	1,8 (17)	0,6
Pusdienas darbā	*	*	*	*	*	*	*	*	1,5 (18)	0,7
Aktīvā atpūta pie dabas, pārgājieni, ekskursijas	*	*	*	*	*	*	*	*	0,9 (19)	1,3
Veselības uzlabošanas pasākumi (rehabilitācija, masāža, zobārstniecība u.tml.)	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6 (20)	0,6
Lekcijas, semināri par veselīgu dzīvesveidu	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6 (21)	0,6
Kolektīva saliedēšanas pasākumi	*	*	*	*	*	*	*	*	0,2 (22)	0,6
Stresa mazināšanas pasākumi	*	*	*	*	*	*	*	*	0,2 (23)	0,0
Bezmaksas svaigi sezonas augļi	*	*	*	*	*	*	*	*	0,1 (24)	0,0

Piezīmes:

* – šāda atbilde nebija iekļauta pētījumā; ** – iekavās norādīta dotā darba aizsardzības pasākuma pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

būvniecības nozarē nodarbinātie, 2022. gadā n=167, 2018. gadā n=163, 2013. gadā n=158, 2010. gadā n=182, 2006. gadā n=241;

visi nodarbinātie, 2022. gadā n=2503, 2018. gadā n=2 502, 2013. gadā n=2 383, 2010. gadā n=2 378, 2006. gadā n=2 455

Avots: nodarbināto aptauja

Darba vides objektīvo mērījumu rezultātu apkopojums būvniecības nozares uzņēmumos

Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūta (turpmāk – RSU DDVVI) Higiēnas un arodslimību laboratorija laika posmā no 1998. gada līdz 2021. gadam būvniecības nozarē bija veikusi 4851 mērījumus, no kuriem visvairāk ir mērīts apgaismojums – 30% (n=1 432), troksnis – 25% (n=1 188), plaukstas–rokas vibrācija – 12% (n=601), visa ķermeņa vibrācija – 11% (n=519) un mikroklimata rādītāji (gaisa temperatūra – 5% (n=238), gaisa relatīvais mitrums – 5% (n=237), gaisa kustības ātrums – 5% (n=233)) (6. tabula).

6. tabula. Darba vides riska faktoru mērījumu kopējais skaits un procentuālais sadalījums, 1998.–2021.g.

Darba vietā novērtētie faktori	1998	1999	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Kopā
Apgaismojums	–	7	13	38	36	11	–	14	42	1086	106	28	–	–	8	26	3	–	–	–	14	–	1432
	–	13%	6%	26%	11%	6%	–	58%	46%	54%	15%	8%	–	0%	18%	27%	3%	0%	0%	–	13%	0%	30%
Plaukstas-rokas vibrācija	–	–	3	–	–	10	19	2	3	146	167	90	7	–	6	14	9	7	7	14	36	61	601
	–	–	1%	–	–	6%	95%	8%	3%	7%	24%	26%	10%	0%	13%	14%	9%	41%	24%	23%	35%	45%	12%
Visa ķermeņa vibrācija	5	–	18	11	42	23	–	5	–	186	110	64	25	1	1	–	2	–	–	9	6	11	519
	15%	–	9%	7%	13%	13%	–	21%	–	9%	15%	19%	35%	2%	2%	0%	2%	0%	0%	15%	6%	8%	11%
Hroms (kopējais)	–	–	3	–	5	1	–	–	2	–	–	–	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	14
	–	–	1%	–	2%	1%	–	–	2%	–	–	–	4%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	–	0%	0.3%
Mangāns	4	3	3	–	5	2	–	–	2	1	2	–	4	1	1	–	–	–	–	1	1	–	30
	12%	5%	1%	–	2%	1%	–	–	2%	0%	0%	–	6%	2%	2%	0%	0%	0%	0%	2%	1%	0%	0.6%
Metināšanas aerosols	6	3	3	–	5	2	–	–	3	4	7	–	4	1	1	3	1	–	–	1	1	1	46
	18%	5%	1%	–	2%	1%	–	–	3%	0%	1%	–	6%	2%	2%	3%	1%	0%	0%	2%	1%	1%	1%
Koksnes putekļi	6	–	10	1	–	3	–	–	–	2	–	1	–	3	–	–	1	–	1	1	4	1	34
	18%	–	5%	1%	–	2%	–	–	–	0%	–	0%	–	7%	0%	0%	1%	0%	3%	2%	4%	1%	0.7%
Cementa putekļi	–	–	–	–	–	1	–	–	3	11	–	3	–	–	–	1	–	–	3	1	1	–	24
	–	–	–	–	–	1%	–	–	3%	1%	–	1%	–	0%	0%	1%	0%	0%	10%	2%	1%	0%	0.5%

Darba vietā novērtētie faktori	1998	1999	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Kopā
Kokvilnas, vilnas, u.tml. putekļi	–	6	6	2	–	–	–	–	1	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	19
	–	11%	3%	1%	–	–	–	–	1%	0%	–	–	–	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	–	0%	0%
Abrazīvie putekļi	–	–	11	2	16	14	–	–	4	1	2	–	1	1	1	3	7	1	–	1	2	1	68
	–	–	5%	1%	5%	8%	–	–	4%	0%	0%	–	1%	2%	2%	3%	7%	6%	0%	2%	2%	1%	1%
Gaisa relatīvais mitrums	–	10	29	25	46	19	–	–	3	74	17	8	1	–	–	–	5	–	–	–	–	–	237
	–	18%	14%	17%	14%	11%	–	–	3%	4%	2%	2%	1%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	–	0%	0%	5%
Gaisa temperatūra	–	10	30	25	46	19	–	–	3	74	17	8	1	–	–	–	5	–	–	–	–	–	238
	–	18%	14%	17%	14%	11%	–	–	3%	4%	2%	2%	1%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	–	0%	0%	5%
Gaisa kustības ātrums	–	10	29	25	46	19	–	–	3	70	17	8	1	–	–	–	5	–	–	–	–	–	233
	–	18%	14%	17%	14%	11%	–	–	3%	3%	2%	2%	1%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	–	0%	0%	5%
Troksnis	12	7	52	20	71	47	–	3	16	353	261	125	16	11	12	30	32	8	5	21	31	55	1188
	36%	13%	25%	13%	22%	27%	–	13%	17%	17%	37%	36%	23%	24%	27%	31%	32%	48%	17%	34%	30%	41%	25%
Azbests	–	–	–	–	–	–	1	–	7	6	4	9	8	4	2	6	–	1	13	11	6	5	83
	–	–	–	–	–	–	5%	–	8%	0%	1%	3%	11%	9%	4%	6%	0%	6%	45%	18%	6%	4%	1%
Organiskie šķīdinātāji	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	24	11	14	31	–	–	1	2	–	83
	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	52%	24%	14%	31%	0%	0%	2%	2%	0%	2%
Pelējuma sēnīte	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	–	2
	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0%	4%	0%	0%	0%	0%	–	0%	0%	0%
Kopā	33	56	210	149	318	171	20	24	92	2 018	710	344	71	46	45	97	101	17	29	61	104	135	4851

Piezīme: – šādi mērījumi attiecīgajā gadā netika veikti;

Avots: Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts

Ja darba vides faktoru mērījumu veidus analizē katra gada ietvaros, tad novērojamas būtiskas atšķirības, ko nosaka vairāki aspekti, piemēram, klientu pieprasījums (6. tabula). Tāpat jāņem vērā, ka konkrētu mērījumu īpatsvaru ietekmē arī darba devēju atbalsta projekti, kuru ietvaros mērījumi veikti atbilstoši projekta nosacījumiem. Tā, piemēram, no 2009. gada līdz 2011. gadam darba devējiem bija pieejams atbalsts projekta “Darba attiecību un darba drošības normatīvo aktu praktiska piemērošana nozarēs un uzņēmumos” (Nr. 1DP/1.3.1.3.2./08/IPIA/NVA/002) aktivitātes “*De minimis* atbalsta piešķiršana” ietvaros. Uzņēmumiem bija iespēja saņemt bezmaksas darba vides novērtēšanu, kas iekļāva fizikālo faktoru mērījumus, tāpēc šajā periodā veikti daudzi apgaismojuma, trokšņa, plaukstarokas un visa ķermeņa vibrācijas mērījumi (6. tabula). Savukārt kopš 2019. gada laboratorija piedalās Eiropas Sociālā fonda projektā „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001), kura ietvaros tiek sniegts atbalsts bīstamo nozaru uzņēmumiem un veikti bezmaksas mērījumi (izņemot apgaismojuma un mikroklimata mērījumi). Arī Valsts darba inspekcijas (turpmāk – VDI) noteiktās nozarēs organizētās inspicēšanas un informēšanas kampaņas var radīt darba devēju paaugstinātu interesi par konkrētiem mērījumiem nozarē noteiktā laika periodā.

Jāatzīmē arī tas, ka dati par organisko šķīdinātāju mērījumiem būvniecības nozares pielikumos tiek pievienoti kopš iepriekšējā DARL pētījuma (dati sākot ar 2013. gadu), tādēļ to proporcija datu apkopojumā sastāda tikai 2% no visiem mērījumiem, lai gan, piemēram, no 2013. līdz 2016. gadam tie bija otrie biežāk veiktie laboratoriskie mērījumi būvniecības nozarē. Organisks šķīdinātājs var būt jebkurš gaistošais organiskais savienojums, kuru izmanto, lai šķīdinātu izejvielas vai izstrādājumus (krāsas, lakas, tepes, tīrīšanas vai attaukošanas līdzekļus, disperģētāji, viskozitātes regulētājus, plastifikatorus vai konservantus). Organisko šķīdinātāju mērījumi būvniecības nozarē biežāk tiek veikti apdares darbu veikšanas laikā.

Laika periodā no 2017. gada līdz 2021. gadam būvniecības nozarē visbiežāk tika veikti trokšņa mērījumi (17–48%), plaukstarokas vibrācijas mērījumi (23–45%), visa ķermeņa vibrācijas mērījumi (8–15%) un azbesta noteikšana (4–45%). Pēdējos piecos gados, biežāk kā citi darba vides riska faktori, mērīts arī apgaismojums, organiskie šķīdinātāji, koksnes un abrazīvie putekļi. Jāatzīmē, ka pēdējos 5 gados būvniecības nozarē netika veikti (pasūtīti) mikroklimata mērījumi (gaisa temperatūra, relatīvais gaisa mitrums un gaisa kustība), kuru cēlonis iespējams saistāms ar indikatīvo mērījumu veikšanu, un bioloģisko riska faktoru mērījumi, piemēram, pelējuma sēnīte, kas, domājams, saistāms ar izpratnes un zināšanu trūkumu (6. tabula).

Būvniecības nozarē laika periodā no 1998. gada līdz 2021. gadam no 4 851 novērtētām darba vietām/procesiem vairāk nekā pusē gadījumu (n=2 682, 55%) darba vides riska faktoru mērījumu rezultāti nav atbilstoši pieļaujamām aroda ekspozīcijas robežvērtībām (turpmāk – AER) vai rekomendējamām normām. Darba vides mērījumi tiek veikti tikai tajās darba vietās, kurās tie tiek pasūtīti brīvprātīgi, tāpēc iespējams, ka situācija ir vēl sliktāka, jo mērījumus pasūta tikai atbildīgākie uzņēmumi.

Analizējot būvniecībā veikto mērījumu rezultātus (7. tabula), redzams, ka kopumā visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilst:

- apgaismojums – 43% (n=1 163);
- troksnis – 22% (n=591);
- plaukstarokas vibrācija – 8% (n=225);
- gaisa kustības ātrums – 8% (n=201);
- visa ķermeņa vibrācija – 5% (n=132);
- gaisa temperatūra – 5% (n=126).

Jāņem vērā, ka izvērtējot apgaismojuma mērījumu atbilstību normatīvajiem lielumiem, darba vietu apgaismojuma atbilstības/neatbilstības grupas ir izveidotas, vadoties pēc viena no zemākajiem visbiežāk piemērojamiem rekomendējamiem lielumiem apgaismojumam darba vidē, kas minēts MK noteikumos Nr. 359 „Darba aizsardzības prasības darba vietās” (28.04.2009.) , t.i. 300 luks (turpmāk – lx). Atbilstība šim 300 lx lielumam ir relatīva, jo apgaismojums var tikt mērīts kādās konkrētās un specifiskās darba zonās, kurās rekomendētais minimālais apgaismojuma līmenis ir zemāks par 300 lx (piemēram, uzraudzības telpās, gaitenēs, noliktavās, iekārtu vadības telpās u.c.) vai arī darba vietās, kur nepieciešams apgaismojums, kas ir lielāks par 300 lx (darbs ar datoru, bīstamu iekārtu apgaismojums, krāsu inspekcija vai kvalitātes pārbaude u.c.). Mikroklimate parametru (gaisa temperatūra, relatīvais gaisa mitrums un gaisa plūsmas ātrums) atbilstības noteikšana atbilstoši MK noteikumiem Nr. 359 „Darba aizsardzības prasības darba vietās” ir diferencēta atbilstoši siltajam vai aukstajam gada periodam un dažādām darba smaguma kategorijām, tāpēc par atskaites temperatūrām izvēlēts diapazons no 18°C–24°C un relatīvais mitrums no 30%–70%. Pārējo darba vides faktoru mērījumu atbilstība normatīvajiem lielumiem tika vērtēta atbilstoši aktuālo regulējošo normatīvo aktu prasībām.

Būvniecības nozarē pēdējo piecu gadu (2017.–2021. gads) laikā veiktajos mērījumos visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilst: plaukstas-rokas vibrācija, troksnis un azbesta mērījumi (7. tabula). Izvērtējot mērījumu neatbilstības, ir jāņem vērā, ka dažādu fizikālo vai ķīmisko riska faktoru mērījumu skaits ir atšķirīgs, tāpēc procentuālo neatbilstību tieša salīdzināšana jāvērtē kritiski, pievēršot uzmanību mērījuma skaita īpatsvaram. Ņemot vērā šo riska faktoru mērījumu neatbilstības, būtu nepieciešams sniegt papildu skaidrojumus un apmācības darba devējiem par nepieciešamajiem darba aizsardzības pasākumiem, kas mazinātu šo fizikālo riska faktoru nelabvēlīgo ietekmi uz nodarbināto veselību. Tāpat būtu nepieciešams informēt nozares darba devējus par laboratorisko mērījumu veikšanas iespējām, piemēram, projekta “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/l/001) ietvaros sniegto atbalstu, lai veicinātu laboratorisko mērījumu veikšanu nozares uzņēmumos.

7. tabula. Darba vides riska faktoru mērijumu īpatsvars, kas neatbilst AER vai rekomendējamiem lielumiem, un procentuālais sadalījums, 1998.–2021.g.

Darba vietā novērtētie faktori	1998	1999	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Kopā
Apgaismojums	–	–	7	33	16	5	–	14	40	989	34	11	–	–	1	11	1	–	–	–	1	–	1 163
	–	–	54%	87%	44%	45%	–	100%	95%	91%	32%	39%	–	–	13%	42%	33%	–	–	–	7%	–	43%
Plaukstas–rokas vibrācija	–	–	3	–	–	3	5	2	1	13	85	56	2	–	4	7	5	1	3	3	9	23	225
	–	–	100%	–	–	30%	26%	100%	33%	9%	51%	62%	29%	–	67%	50%	56%	14%	43%	21%	25%	38%	8%
Visa ķermeņa vibrācija	3	–	10	11	16	8	–	4	–	32	22	13	11	–	1	–	–	–	–	–	1	–	132
	60%	–	56%	100%	38%	35%	–	80%	–	17%	20%	20%	44%	–	100%	–	–	–	–	–	17%	–	5%
Hroms (kopējais)	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
	–	–	–	–	20%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0%
Mangāns	4	1	3	–	3	2	–	–	2	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	16
	100%	33%	100%	–	60%	100%	–	–	100%	–	–	–	25%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1%
Metināšanas aerosols	3	1	2	–	2	2	–	–	2	1	7	–	3	–	–	1	–	–	–	–	–	–	24
	50%	33%	67%	–	40%	100%	–	–	67%	25%	100%	–	75%	–	–	33%	–	–	–	–	–	–	1%
Koksnes putekļi	–	–	–	–	–	2	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3
	–	–	–	–	–	67%	–	–	–	50%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0%
Cementa putekļi	–	–	–	–	–	1	–	–	–	9	–	1	–	–	–	–	–	–	3	1	1	–	16
	–	–	–	–	–	100%	–	–	–	82%	–	33%	–	–	–	–	–	–	100%	100%	100%	–	1%
Kokvilnas, vilnas, u.tml. putekļi			5															–	–	–	–	–	5
	–	–	83%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0%
Abrazīvie putekļi			7		12	12			4	1	2		1	1	1	1	4	1	–	1	1	–	49
	–	–	64%	–	75%	86%	–	–	100%	100%	100%	–	100%	100%	100%	33%	57%	100%	–	100%	50%	–	2%
Gaisa relatīvais mitrums		6	19	17	33	8			2	25	1	3						–	–	–	–	–	114
	–	60%	66%	68%	72%	42%	–	–	67%	34%	6%	38%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4%

Darba vietā novērtētie faktori	1998	1999	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Kopā
Gaisa temperatūra		7	21	7	27	13				32	13	1	1				4	–	–	–	–	–	126
	–	70%	70%	28%	59%	68%	–	–	–	43%	76%	13%	100%	–	–	–	80%	–	–	–	–	–	5%
Gaisa kustības ātrums		7	17	25	37	19			3	64	16	8	1				4	–	–	–	–	–	201
	–	70%	59%	100%	80%	100%	–	–	100%	91%	94%	100%	100%	–	–	–	80%	–	–	–	–	–	8%
Troksnis	4	7	21		28	23		2	8	159	155	85	10	7	7	24	14	3	–	11	10	13	591
	33%	100%	40%	–	39%	49%	–	67%	50%	45%	59%	68%	63%	64%	58%	80%	44%	38%	–	21%	32%	24%	22%
Azbests	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	5	3	1	1	12
	–	–	–	–	–	–	100%	–	–	–	–	–	–	25%	–	–	–	–	38%	27%	17%	20%	0%
Organiskie šķīdinātāji	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0	0	2	–	–	–	1	–	3
	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0%	0%	0%	6%	–	–	–	50%	–	0%
Kopā	14	29	115	93	175	98	6	22	62	1 326	335	178	31	9	14	44	34	5	11	19	25	37	2 682

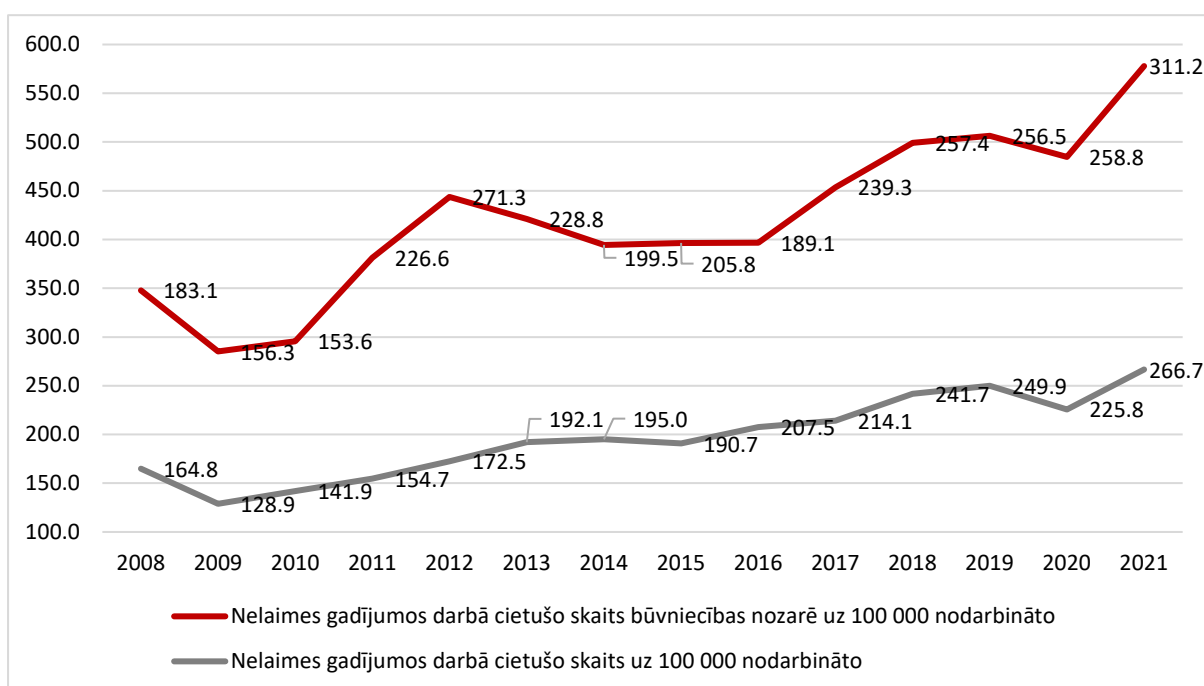
Piezīme: – mērījumi nepārsniedz robežvērtības/atbilst rekomendējamiem lielumiem vai šādi mērījumi attiecīgajā gadā netika veikti.

Avots: Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts

Nelaiemes gadījumi darbā būvniecības nozarē

Nelaiemes gadījumu būvniecības nozares analīzē veikts apkopojums par laika posmu no 2002. gada vai 2008. gada (kas ir atkarīgs no atsevišķu nodarbinātības datu pieejamības) līdz 2021. gadam. Lai salīdzinātu situāciju būvniecībā ar vidējo situāciju valstī, analīzei tiek izmantoti NG rādītāji uz 100 000 nodarbinātajiem (attiecīgi nozarē vai vidēji Latvijā). Apkopojot datus par NG cietušo skaitu uz 100 000 nodarbināto būvniecības nozarē un Latvijā kopumā, redzams, ka abi rādītāji pārskata periodā pieaug, turklāt 2021. gadā ir sasniegts augstākais rādītājs kāds jebkad reģistrēts pētījumu DARL laikā (1. attēls). Pieaugums būvniecības nozarē ir bijis daudz straujāks nekā vidēji Latvijā.

1. attēls. Nelaiemes gadījumu darbā cietušo skaits būvniecības nozarē salīdzinājumā ar Latvijā reģistrēto nelaiemes gadījumos cietušo skaitu uz 100 000 nodarbināto, 2008.–2021. g.

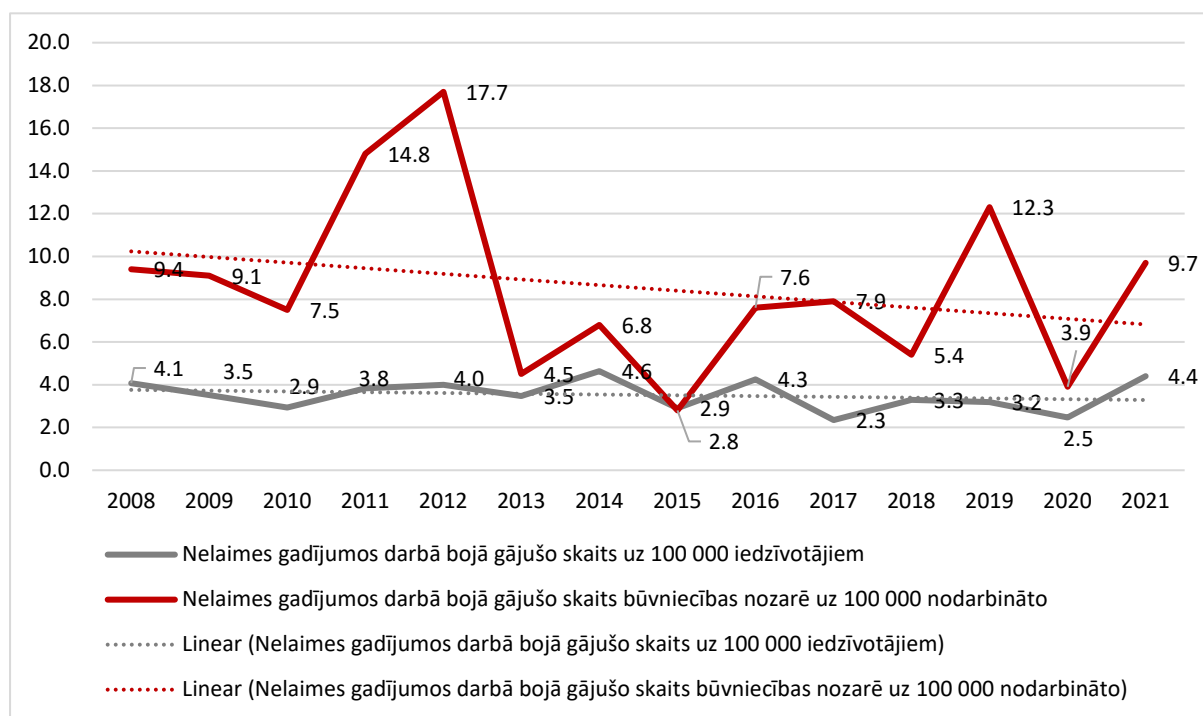


Avots: VDI, CSP, autoru aprēķini

Kopumā pārskata periodā redzams, ka, neskatoties uz kopīgo tendenci pieaugt NG skaitam gan būvniecības nozarē, gan vidēji Latvijā, tomēr divos gados ir novērojams NG skaita samazinājums, bet pēc tam atkal pieaugums. Abos gadījumos tas ir saistāms ar krīzēm – ja 2009. gadā tas bija saistīts ar finanšu krīzi pasaulē, tad 2020. gadā ar COVID-19 pandēmijas radīto krīzi.

Analizējot NG darbā bojā gājušo skaitu būvniecības nozarē (2. attēls), redzams, ka rādītājs uz 100 000 nodarbinātajiem ir svārstīgs, tomēr ar nelielu samazinājuma tendenci. Šī tendence būvniecības nozarē ir stabilāka kā vidēji Latvijā.

2.attēls. Nelaiemes gadījumos bojā gājušo skaits būvniecības nozarē un Latvijā uz 100 000 nodarbināto, 2008.–2021. gadā

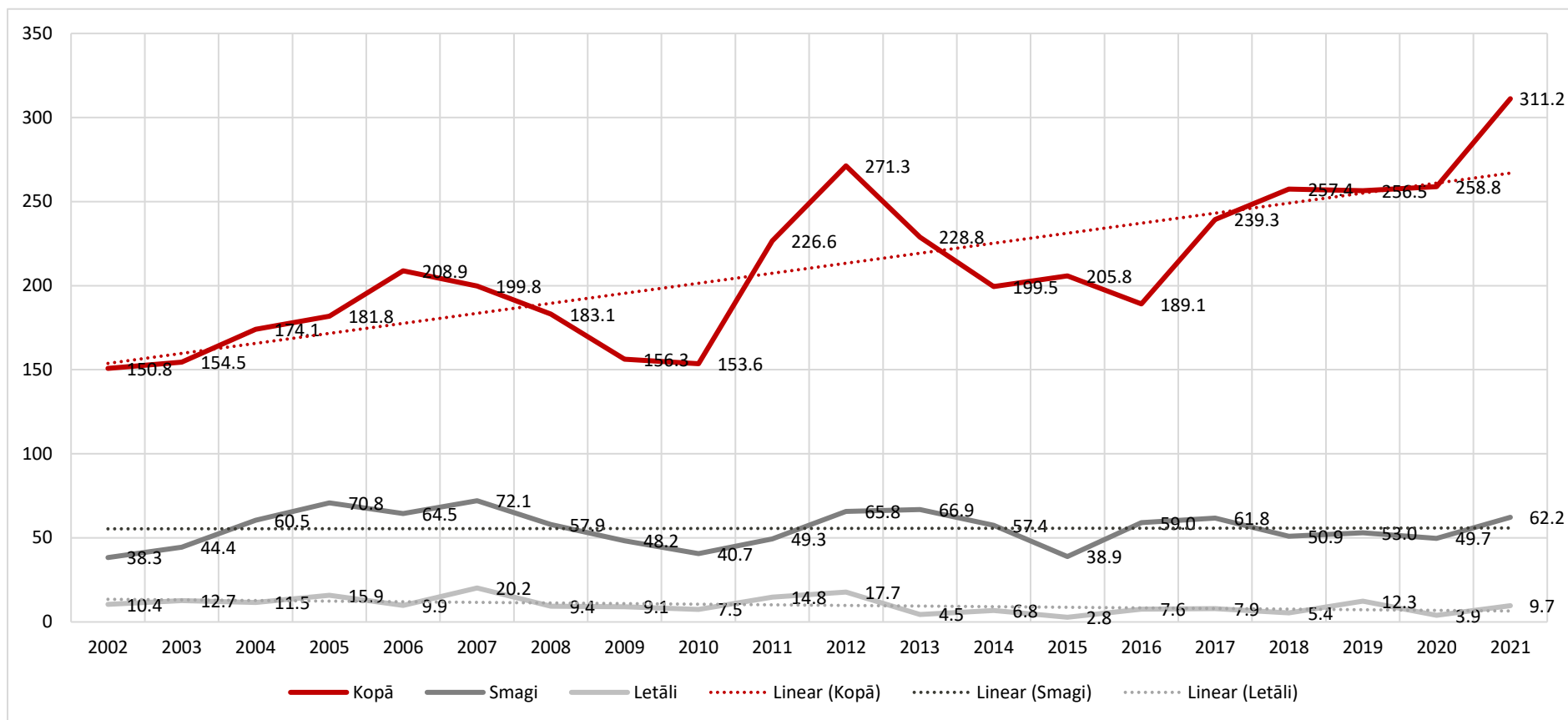


Avots: VDI, CSP, autoru aprēķini

Pārskata periodā augstākais bojā gājušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem tika reģistrēts 2012. gadā – 17,7 NG uz 100 000 nodarbināto, bet zemākais – 2015. gadā, kad gan būvniecības nozarē, gan valstī kopumā bojā gājušo skaits attiecīgi bija gandrīz vienāds (attiecīgi 2,8 NG un 2,9 NG uz 100 000 nodarbināto).

Analizējot situāciju nozarē dinamikā ilgākā laika periodā, ņemot vērā arī NG smaguma pakāpi, iezīmējas nedaudz citas tendences (3. attēls).

3. attēls. Nelaiemes gadījumu skaits būvniecības nozarē uz 100 000 nodarbināto pēc smaguma pakāpes, 2002.–2021. gadā



Avots: VDI, CSP, autoru aprēķini

Kopējais NG skaits uz 100 000 nodarbināto būvniecības nozarē kopš 2016. gada ir turpinājis augt, kas skaidrojams ar labāku NG reģistrācijas līmeni. Ja 2016. gadā tie bija 189,1 NG uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem, tad 2021. gadā tie ir jau 311,2 NG uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Līdzīga tendence vērojama arī smago NG kontekstā. Šis rādītājs 2021. gadā ir sasniedzis 62,2 NG uz 100 000 nodarbināto.

Saskaņā ar tehnisko specifikāciju būvniecības nozarē bija nepieciešams analizēt arī būvniecībā notikušo NG darbā cēloņus. Kopumā situācija būvniecībā un vidēji Latvijā neatšķiras (8.tabula).

8.tabula. Nelaiemes gadījumu cēloņi būvniecībā un kopā Latvijā, 2017.–2021. gads

Nelaiemes gadījuma cēlonis / gads	Būvniecībā		Latvijā kopumā	
	Skaits	%	Skaits	%
Nepietiekoša uzmanība	376	30,0	3642	31,7
Nav ievēroti darba drošības noteikumi vai instrukcijas	331	26,4	3001	26,1
Lietotas nepieļautas vai nepiemērotas darba metodes	55	4,4	422	3,7
Pārējie (nedroša cilvēka rīcība – rīcība/cilvēks)	59	4,7	947	8,2
Trūkumi darba vadībā, nepietiekoša kontrole	59	4,7	138	1,2
Ceļu satiksmes noteikumu neievērošana	53	4,2	361	3,1
Pārējie	47	3,7	711	6,2
Neapmierinoša darbinieku instruēšana un apmācība	46	3,7	238	2,1
Nav lietots drošības aprīkojums vai IAL	35	2,8	188	1,6
Nepareiza darba tehnoloģijas izvēle	32	2,5	182	1,6
Neapmierinoša darba vietas izveidošana	24	1,9	93	0,8
Trūkst drošības aprīkojums, tas nedarbojas vai ir nepietiekošs	19	1,5	77	0,7
Pārējie (darba organizācija un ar to saistītie trūkumi)	17	1,4	67	0,6
Bojātas iekārtas, instrumenti vai darba rīki	17	1,4	110	1,0
Pārējie (neapmierinoši apstākļi darba vietā)	16	1,3	197	1,7
Neapmierinoša darba telpas uzturēšana	12	1,0	303	2,6
Nepiemērotie individuālās aizsardzības līdzekļi, vai to trūkums	12	1,0	80	0,7
Darbs alkohola reibumā	10	0,8	48	0,4
Lietoti nepiemēroti vai nepieļauti darba rīki, instrumenti, mašīnas	8	0,6	35	0,3
Vardarbība (uzbrukumi)	7	0,6	452	3,9
Neapmierinoša darba uzdevumu deleģēšana, atbildības sadalījums	6	0,5	12	0,1
Nepietiekoša kārtība darba vietā	5	0,4	99	0,9
Kļūme darba materiālā, produktā vai vielā	5	0,4	61	0,5
Trūkumi darba laika sadalījumā	3	0,2	3	0,6
Šauras vai nepiemērotas telpas	1	0,1	26	0,2

Avots: VDI pēc pieprasījuma izsniegta informācija, autoru aprēķini

Analizējot NG cēloņus būvniecībā un salīdzinot tos ar vidējiem rādītājiem valstī, redzams, ka nevienā cēloņu īpatsvarā atšķirības nav lielākas kā 3,5 procentpunkti. Vienīgais cēlonis, kas būvniecībā reģistrēts aptuveni četras reizes biežāk nekā vidēji Latvijā, ir trūkumi darba vadībā un nepietiekoša kontrole. Tajā pašā laikā jānorāda, ka pat būvniecībā šis NG cēlonis ir reģistrēts tikai 4,7% gadījumu. Savukārt, divi biežākie cēloņi abās grupās ir vienādi: nepietiekoša uzmanība (būvniecībā – 30,0%, vidēji Latvijā – 31,7%) un nav ievēroti darba drošības noteikumi vai instrukcijas (būvniecībā – 26,4%, vidēji Latvijā – 26,1%).

Darba devēju aptauja

Būvniecības nozares darba devējiem tika uzdots jautājums, **vai viņu uzņēmumā pēdējo 3 gadu laikā ir bijis kāds(i) ar darbu saistīts(-i) NG**. Atbilstoši darba devēju aptaujas rezultātiem par 2,0 procentpunktiem ir pieaudzis to būvniecības nozares darba devēju īpatsvars, kas apgalvo, ka pēdējo 3 gadu laikā ir notikuši NG darbā:

- 2022. gadā – 5,7% jeb 6 darba devēji (vidēji Latvijā – 3,6%);
- 2018. gadā – 3,7% (vidēji Latvijā – 1,8%);
- 2013. gadā – 11,1%;
- 2010. gadā – 13,3%;
- 2006. gadā – 12,8%.

Atbilstoši darba devēju aptaujas datiem, 2022. gadā visi šajos uzņēmumos notikušie NG ir tikuši izmeklēti. Ja gan 2013. gadā, gan 2018. gadā neviens no būvniecības nozares darba devējiem nebija atbildējis, ka NG izraisīja gan darba drošības prasību neievērošana no nodarbināto puses, gan trūkumi darba organizācijā, tad 2022. gadā¹ šādu atbildi bija norādījuši 13,4% darba devēju:

- 2022. gadā – 13,4% (vidēji Latvijā – 22,7%);
- 2018. gadā – 0,0% (vidēji Latvijā – 9,3%);
- 2013. gadā – 0,0%;
- 2010. gadā – 14,6%;
- 2006. gadā – 34,2%.

Ja 2018. gadā neviens darba devējs būvniecības nozarē nebija apgalvojis, ka NG iemesli bijuši trūkumi darba organizācijā, tad 2022. gadā šādi bija atbildējuši 22,7% respondentu:

- 2022. gadā – 22,7% (vidēji Latvijā – 3,9%);
- 2018. gadā – 0,0% (vidēji Latvijā – 2,3%);
- 2013. gadā – 8,5%;
- 2010. gadā – 0,0%;
- 2006. gadā – 2%.

Ja 2018. gadā būtiski samazinājies to būvniecības nozares darba devēju īpatsvars, kas atbildēja, ka darbā notikušā NG iemesls bijis tas, ka nodarbinātie neievēroja darba drošības prasības, tad 2022. gadā šādu atbildēja visi būvniecības nozares respondenti:

- 2022. gadā – 100,0% (vidēji Latvijā – 54,8%);

¹ 2022. gadā aptaujā mainīta iespēja izvēlēties atbildes – respondentiem bija tiesības izvēlēties vairākus atbilžu variantus.

- 2018. gadā – 51,7% (vidēji Latvijā – 70,9%);
- 2013. gadā – 90,3%;
- 2010. gadā – 78,3%;
- 2006. gadā – 47%.

Ja 2018. gada pētījumā tika konstatēts, ka dinamikā pa gadiem ievērojami palielinājies to būvniecības nozares darba devēju īpatsvars, kas apgalvo, ka iemesli NG darba vietā ir bijuši no darba devēja un nodarbinātā neatkarīgi apstākļi, tad 2022. gadā šādu darba devēju īpatsvars ir samazinājies:

- 2022. gadā – 43,7% (vidēji Latvijā – 26,6%);
- 2018. gadā – 48,3% (vidēji Latvijā – 22,0%);
- 2013. gadā – 1,2%;
- 2010. gadā – 7,1%;
- 2006. gadā – 16,8%.

Kopumā darba devēju sniegtās atbildes uz aptaujas jautājumiem liecina, ka ne visi nozares darba devēji apzinās vai atzīst savas darbības nozīmi un lomu NG novēršanā, tomēr šie rezultāti interpretējami ar piesardzību – lai gan aptaujāto respondentu izlase ir reprezentatīva visiem Latvijas darba devējiem, tomēr respondentu skaits būvniecībā, kam ir pieredze ar nelaimes gadījumiem darbā, ir neliela (6).

Atbilstoši 2022. gada aptaujas rezultātiem pēc notikuša NG darba vietā, lai izslēgtu vai samazinātu iespēju šādiem NG atkārtoties, darba devēji veikuši šādus darba aizsardzības pasākumus:

- pārveidota (uzlabota) darba organizācija (2022. gadā – 0%, 2018. gadā – 45,6%, 2013. gadā – 9,7%, 2010. gadā – 11,6%, 2006. gadā – 36,2%; vidēji Latvijā 2022. gadā – 7,4%, 2018. gadā – 15,0%);
- aprīkojuma nomaiņa vai uzlabošana: palielinājies respondentu īpatsvars (2022. gadā – 45,5%, 2018. gadā – 46,5%, 2013. gadā – 8,5%, 2010. gadā – 0%; 2006. gadā – 26,8%; vidēji Latvijā 2022. gadā – 25,0%, 2018. gadā – 16,1%);
- nodarbināto papildu instruktāža, apmācība: samazinājies respondentu īpatsvars, sasniedzot zemāko rezultātu dinamikā (2022. gadā – 77,3%, 2018. gadā – 50,2%, 2013. gadā – 75,2%, 2010. gadā – 88,3%, 2006. gadā – 60,4%; vidēji Latvijā 2022. gadā – 56,1%, 2018. gadā – 66,5%);
- nodrošināti papildu individuālie aizsardzības līdzekļi (2022. gadā – 0%, 22,7%, 2018. gadā – 45,6%, 2013. gadā – 0%; 2010. gadā – 0%; 2006. gadā – 13,4%; vidēji Latvijā 2022. gadā – 12,7%, 2018. gadā – 11,7%);
- citi pasākumi, piemēram, atkārtots risku novērtējums (2022. gadā – 2018. gadā – 1,0%, 2010. gadā – 7,1%; 2006. gadā – 16,8%; vidēji Latvijā 2022. gadā – 4,6%, 2018. gadā – 10,4%).

Pretēji 2018. gada pētījuma rezultātiem, 2022. gadā neviens būvniecības nozares darba devējs neizvēlējās atbildi “Neveicu nekādus darba aizsardzības pasākumus pēc darba vidē notikuša nelaimes gadījuma”:

- 2022. gadā – 0% (vidēji Latvijā – 10,7%);
- 2018. gadā – 48,8% (vidēji Latvijā – 11,7%);
- 2013. gadā – 8,8%;
- 2010. gadā – 7,1%;
- 2006. gadā – 0,0%.

Nodarbināto aptauja

Līdzīgi kā visos iepriekšējos pētījumos, arī 2022. gadā nodarbinātajiem tika uzdots jautājums, **vai viņu darba vietā pēdējo 3 gadu laikā ir bijis kāds ar darbu saistīts NG**. Dinamikā nedaudz pieaudzis gan būvniecības nozares, gan visu Latvijas respondentu īpatsvars, kuri ir atzīmējuši, ka NG pēdējo 3 gadu laikā ir notikuši:

- 2022. gadā – 18,4% (vidēji Latvijā – 11,9%);
- 2018. gadā – 15,6% (vidēji Latvijā – 8,5%);
- 2013. gadā – 18,3%;
- 2010. gadā – 23,0%;
- 2006. gadā – 20,0%.

Dinamikā pieaudzis ir to respondentu – būvniecības nozarē nodarbināto – īpatsvars, kas uzskata, ka visi darbā notikušie NG tika izmeklēti – tas ir augstākais rādītājs, kāds novērots visā pētījumu DARL veikšanas laikā. Lai gan arī 2022. gadā šis rādītājs ir zemāks nekā vidēji Latvijā, tomēr starpība ir būtiski samazinājusies (līdz 5,8 procentpunktiem):

- 2022. gadā – 72,9% (vidēji Latvijā – 78,7%);
- 2018. gadā – 53,9% (vidēji Latvijā – 68,4%);
- 2013. gadā – 61,5% (vidēji Latvijā – 70,0%);
- 2010. gadā – 25,1% (vidēji Latvijā – 54,3%);
- 2006. gadā – 46,1% (vidēji Latvijā – 59,7%).

Līdz ar to 2022. gadā ir samazinājies to nodarbināto īpatsvars, kas atbildējuši, ka NG netika izmeklēti, tomēr vēl joprojām būvniecībā šādu respondentu īpatsvars ir divas reizes lielāks nekā vidēji Latvijā:

- 2022. gadā – 16,5% (vidēji Latvijā – 8,0%);
- 2018. gadā – 37,4% (vidēji Latvijā – 15,9%);
- 2013. gadā – 20,7%;
- 2010. gadā – 51,6%;
- 2006. gadā – 33,2%.

Nodarbinātajiem aptaujas ietvaros tika lūgts novērtēt, kas izraisīja šo(-s) NG. Būvniecības nozarē nodarbinātie visbiežāk minēja šādus cēloņus:

- nodarbinātie neievēroja darba drošības prasības (2022. gadā – 68,7%, 2018. gadā – 60,6%, 2013. gadā – 63,0%, 2010. gadā – 59,8%, 2006. gadā – 55,0%; vidēji Latvija 2022. gadā – 58,8%, 2018. gadā – 43,5%);
- trūkumi darba organizācijā (darba devēja neizdarība) (2022. gadā – 3,1%, 2018. gadā – 5,0%, 2013. gadā – 0,0%, 2010. gadā – 2,7%, 2006. gadā – 14,7; vidēji Latvija 2022. gadā – 4,2%, 2018. gadā – 9,3%), ko 2018. gadā minēja tikai 1 respondents);
- no darba devēja un nodarbinātā neatkarīgi apstākļi (2022. gadā – 14,1%, 2018. gadā – 9,1%, 2013. gadā – 17,3%, 2010. gadā – 18,5%, 2006. gadā – 14,3%; vidēji Latvija 2022. gadā – 26,0%, 2018. gadā – 32,0%);
- gan darba aizsardzības prasību neievērošana no darbinieki puses, gan trūkumi darba organizācijā (8,2%, vidēji Latvijā – 18,1%);
- darbinieka veselības problēmas (3,5%, vidēji Latvijā – 1,9%).

Līdzīgi kā darba devējiem, arī nodarbinātajiem tika lūgts arī novērtēt, kādus pasākumus viņu darba devējs veica pēc nelaimes gadījuma(-iem) darbā. Atbilstoši būvniecībā nodarbināto atbildēm:

- tika veikta nodarbināto instruktāža, nodrošinātas apmācības (2022. gadā – 73,3%, 2018. gadā – 38,6%, 2013. gadā – 79,1%, 2010. gadā – 48,4%, 2006. gadā – 40,0%; vidēji Latvija 2022. gadā – 72,0%, 2018. gadā – 53,3%);
- tika pārveidota darba organizācija (2022. gadā – 24,6%, 2018. gadā – 13,7%, 2013. gadā – 10,6%, 2010. gadā – 7,5%, 2006. gadā – 2,0%; vidēji Latvija 2022. gadā – 18,0%, 2018. gadā – 14,0%);
- tika veikta aprīkojuma nomaiņa vai uzlabošana (2022. gadā – 14,1%, 2018. gadā – 4,6%, 2013. gadā – 2,9%, 2010. gadā – 1,4%, 2006. gadā – 6,3%; vidēji Latvija 2022. gadā – 17,5%, 2018. gadā – 15,3%);
- tika veikti citi pasākumi (2022. gadā – 0%, 2018. gadā – 4,6%, 2013. gadā – 3,4%, 2010. gadā – 14,4%, 2006. gadā – 1,8%; vidēji Latvija 2022. gadā – 5,9%, 2018. gadā – 3,3%);
- netika veikti nekādi pasākumi (2022. gadā – 7,5%, 2018. gadā – 38,2%, 2013. gadā – 13,7%, 2010. gadā – 27,5%, 2006. gadā – 37,2%; vidēji Latvijā: 2022. gadā – 8,3%, 2018. gadā – 18,0%, 2013. gadā – 18,2%, 2010. gadā – 21,8%, 2006. gadā – 27,2%).

Tomēr līdzīgi kā darba devēju aptaujas rezultāti, arī nodarbināto aptaujas rezultāti interpretējami ar piesardzību – lai gan aptaujāto nodarbināto izlase ir reprezentatīva visiem nodarbinātajiem Latvijā, tomēr respondentu skaits būvniecībā, kam ir pieredze ar nelaimes gadījumiem darbā, ir neliela (29).

Nodarbināto veselības traucējumi un arodslimības būvniecības nozarē

Nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, **vai viņiem ir kādi veselības traucējumi, kuru cēlonis ir darba vidē esošie kaitīgie faktori**. Būvniecībā nodarbinātie šādus veselības traucējumus 2022. gadā ir minējuši nedaudz biežāk nekā vidēji Latvijā, tomēr dinamikā pa gadiem vērojams, ka respondentu skaits ar šādiem veselības traucējumiem ir svārstīgs gan Latvijā kopumā, gan būvniecībā:

- būvniecības nozarē: 2022. gadā – 20,4%, 2018. gadā – 15,3%, 2013. gadā – 18,9%, 2010. gadā – 23,8%, 2006. gadā – 18,7%;
- vidēji Latvijā: 2022. gadā – 18,2%, 2018. gadā – 12,7%, 2013. gadā – 20,7%, 2010. gadā – 16,5%, 2006. gadā – 21,3%.

Attiecībā uz slimošanu un oficiālo darbnespējas lapu (slimības lapu) izmantošanu pēdējā gada laikā, nodarbinātajiem tika uzdots jautājums, **kuras no aptaujā piedāvātajām situācijām saistībā ar slimošanu pēdējā gada laikā attiecas uz viņiem**. Ja līdz 2018. gadam dinamikā pa gadiem nedaudz pieauga to būvniecības nozares nodarbināto īpatsvars, kas bija minējuši, ka pēdējā gada laikā ir slimojuši, noformējot oficiālu darbnespējas (slimības) lapu, tad 2022. gadā novērojams būtisks šādu respondentu skaita pieaugums. Kopumā šāda tendence ir līdzīga vidējai situācijai valstī, tāpēc domājams, ka tas ir saistāms ar COVID-19 pandēmiju:

- būvniecības nozarē: 2022. gadā – 44,2%, 2018. gadā – 29,0%, 2013. gadā – 25,9%, 2010. gadā – 18,3%, 2006. gadā – 23,8%;
- vidēji Latvijā: 2022. gadā – 48,9%, 2018. gadā – 33,9%, 2013. gadā – 29,1%, 2010. gadā – 22,0%, 2006. gadā – 28,5%.

Arī 2022. gadā novērojama tendence, kas līdzīga iepriekšējiem pētījumiem – dinamikā vērojams, ka būvniecības nozarē nodarbināto īpatsvars, kas noformējuši darbnespējas lapu, ir mazāks nekā vidēji Latvijā.

Atšķirībā no iepriekšējā pētījuma, ir pieaudzis to būvniecības nozarē nodarbināto īpatsvars, kas ir slimojuši, nenoformējot oficiālu darbnospējas lapu, un 2022. gadā šādi atbildējušo būvniecības nozares respondentu īpatsvars ir nedaudz lielāks kā vidēji Latvijā:

- būvniecības nozarē: 2022. gadā – 7,8%, 2018. gadā – 2,2%, 2010. gadā – 3,5%, 2006. gadā – 9,9%;
- vidēji Latvijā: 2022. gadā – 5,8%, 2018. gadā – 3,4%, 2010. gadā – 7,4%, 2006. gadā – 5,9%.

2022. gada aptaujas dati liecina, ka būtiski palielinājies būvniecības nozares nodarbināto īpatsvars, kas ir slimojuši, bet slimi gājuši uz darbu (strādājuši), turklāt pretēji 2018. gada rezultātiem būvniecības nozarē šādu respondentu īpatsvars ir nedaudz lielāks kā vidēji Latvijā:

- būvniecības nozarē: 2022. gadā – 3,6%, 2018. gadā – 0,7%, 2013. gadā – 8,6%, 2010. gadā – 10,8%, 2006. gadā – 4,6%;
- vidēji Latvijā: 2022. gadā – 2,9%, 2018. gadā – 5,3%, 2013. gadā – 8,8%, 2010. gadā – 11,2%, 2006. gadā – 7,3%.

Nodarbināto īpatsvars, kas norādījuši, ka pēdējā gada laikā nav slimojuši, salīdzinot ar 2018. gadu, ir būtiski samazinājies, un tas ir zemākais rādītājs visu pētījumu DARL veikšanas laikā. Domājams, ka šādi rezultāti saistāmi ar COVID-19 pandēmiju:

- būvniecības nozarē: 2022. gadā – 45,1%, 2018. gadā – 67,4%, 2013. gadā – 62,3%, 2010. gadā – 69,2%, 2006. gadā – 62,4%;
- vidēji Latvijā: 2022. gadā – 43,6%, 2018. gadā – 59,3%, 2013. gadā – 59,6%, 2010. gadā – 62,9%, 2006. gadā – 60,0%.

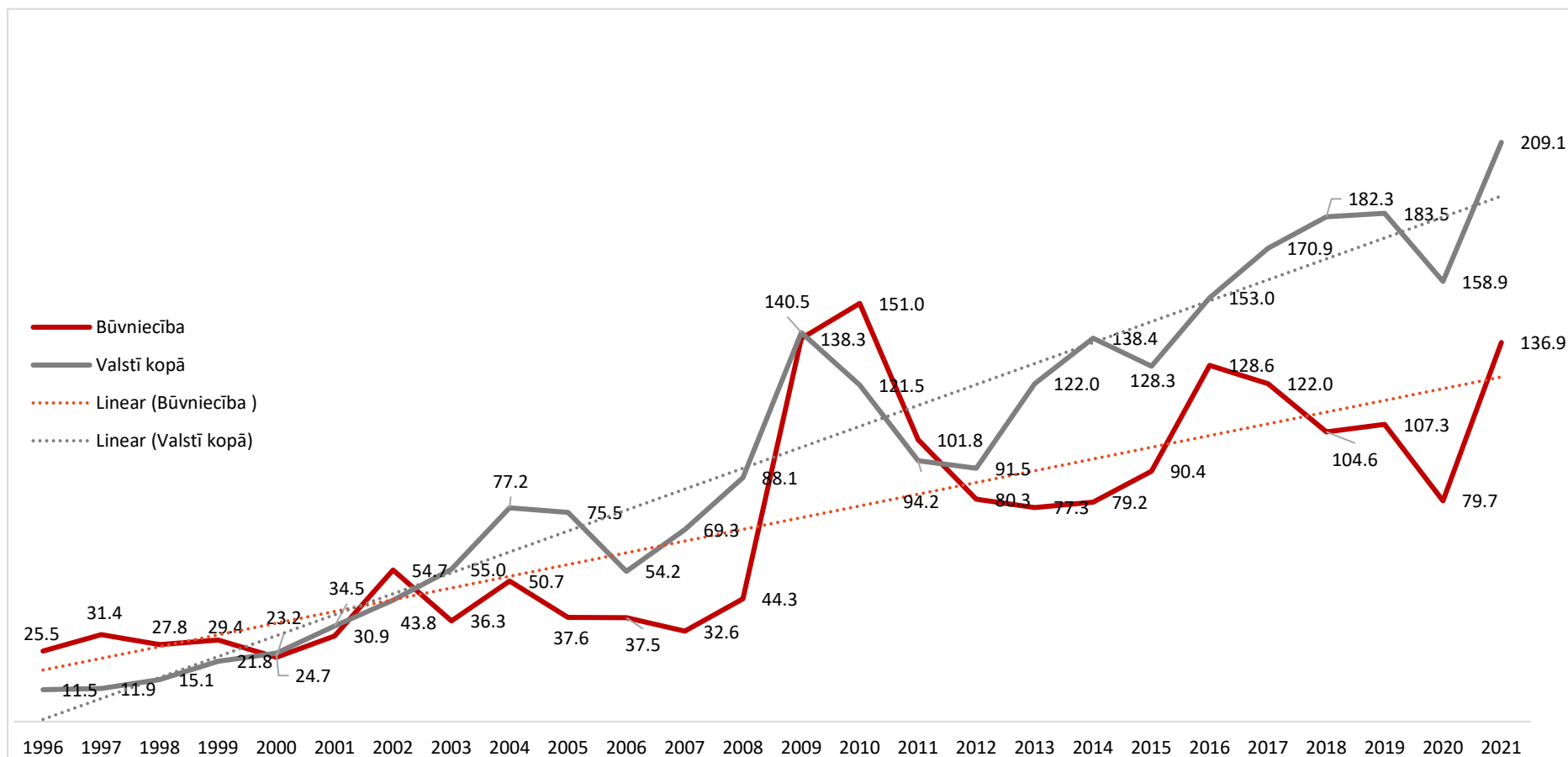
Būvniecības nozarē nodarbinātie 2022. gadā kā galveno iemeslu, kāpēc netika noformēta slimības lapa, minēja faktu, ka ir sarežģīti apmeklēt ģimenes ārstu (nav pieejams, liela rinda) (33,15%, vidēji Latvijā – 7,3%), slimības lapa netiek apmaksāta vai arī tiek apmaksāta tikai daļēji (finansiāli neizdevīgi) (24,4%, vidēji Latvijā – 10,2%), darba devējs saglabā darbu īslaicīgas darbnospējas gadījumā (iespējams sarunāt pāris brīvas dienas) (23,4, vidēji Latvijā – 18,6%).

Reģistrēto arodslimnieku un arodslimību analīze

Latvijā pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits būvniecības nozarē pēdējo 26 gadu laikā ir ievērojami pieaudzis, un šāda tendence ir līdzīga kā valstī kopumā. Laika posmā no 1996. gada līdz 2021. gadam būvniecības nozarē pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits palielinājies aptuveni 5 reizes – no 25,5 arodslimniekiem uz 100 000 nozarē nodarbināto 1996. gadā līdz 136,9 arodslimniekiem uz 100 000 nodarbināto 2021. gadā (4. attēls). Pārskata periodā 2020. gadā reģistrēts mazāks arodslimnieku skaits nekā iepriekšējos gados, bet 2021. gadā – būtiski lielāks kā iepriekšējos gados. Domājams, ka šādi pētījuma rezultāti saistāmi ar samazināto veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību 2020. gadā, ko ietekmēja COVID-19 pandēmijas epidemioloģiskie ierobežojumi.

Pētījuma rezultāti liecina, ka kopš 2010. gada būvniecības nozarē reģistrēto arodslimnieku skaita pieaugums uz 100 000 nodarbinātajiem ir straujāks nekā vidēji valstī, kas sakrīt ar iepriekšējos pētījumos izteiktajiem secinājumiem, ka nozarē raksturīgs liels skaits dažādu darba vides riska faktoru. Domājams, ka šāda tendence arī nākotnē saglabāsies, tāpēc būtiski ir īstenot nozares DAS un darba devēju informatīvos seminārus par biežākajiem nozarē esošajiem darba vides riska faktoriem, kas var izraisīt arodslimības, un nozarei specifiskiem preventīvajiem pasākumiem.

4. attēls. Pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaita dinamika būvniecības nozarē salīdzinājumā ar kopējo reģistrēto arodslimnieku skaitu uz 100 000 nodarbināto, 1996.–2021.g.



Datu avots: Slimību profilakses un kontroles centrs: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs; Centrālās statistikas pārvalde: Nodarbināto skaits 15–74 gadu vecumā pēc dzimuma, Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2.red.), autoru aprēķini

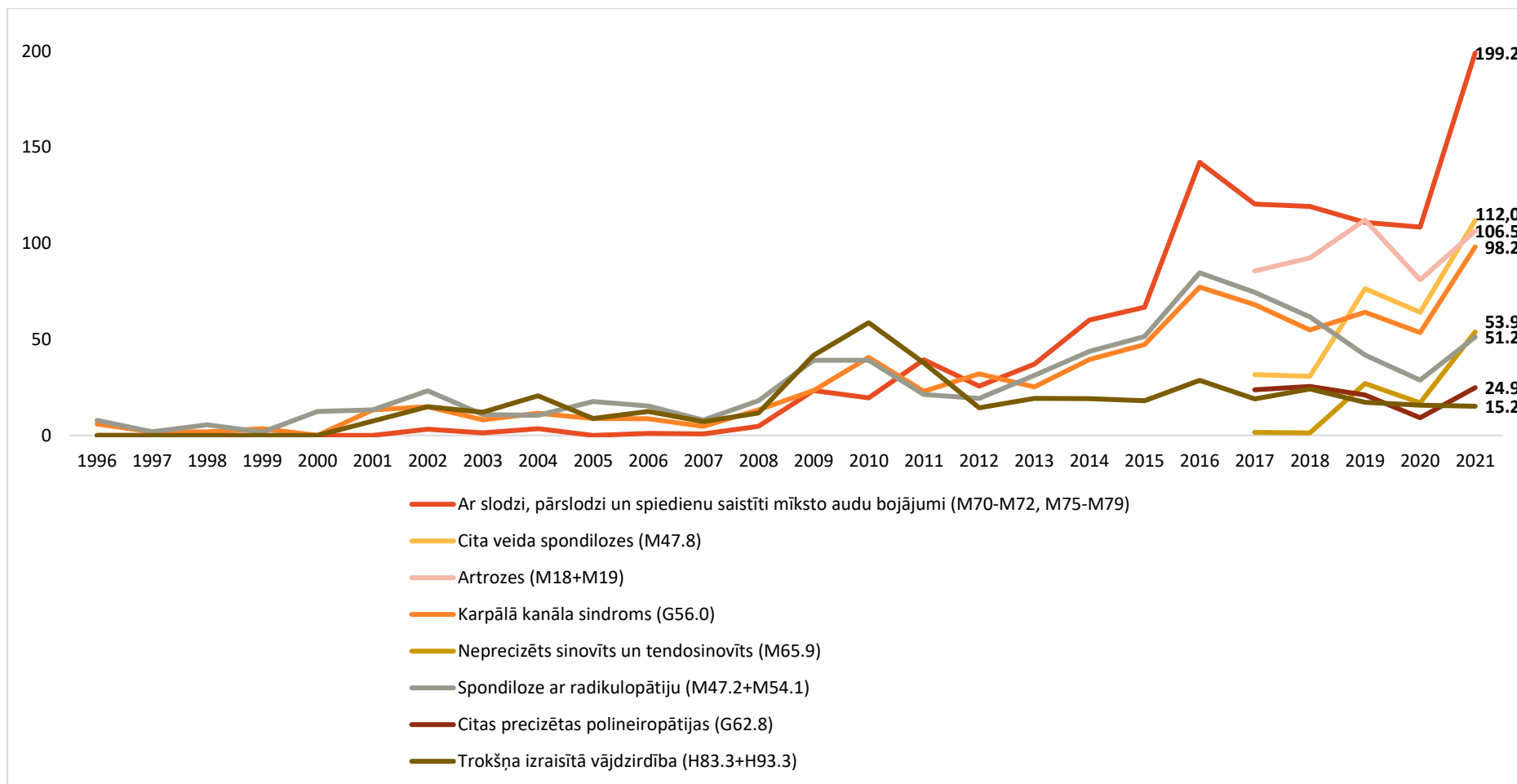
Savukārt, ja analizē no jauna reģistrēto arodslimību gadījumu skaitu uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem, tad kopš 2008. gada būvniecības nozarē visstraujāk pieaudzis ar slodzi, pārslodzi un spiedienu saistīto mīksto audu bojājumu gadījumu skaits. Ja 2008. gadā uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem tika reģistrēti tikai 4,7 gadījumi, tad 2021. gadā reģistrēti jau 199,2 gadījumi (5. attēls, 9. tabula). Šādi pētījuma rezultāti saistāmi ar labākām diagnostikas iespējām un jaunāku tehnoloģiju izmantošanu arodslimību diagnostikā (sīkāk skatīt tematisko pielikumu "Arodslimības", jo šādas tendences raksturīgas Latvijai kopumā).

Diagnosticēto arodslimību izplatība ar gadiem ir mainījusies. Būvniecības nozarē pēdējos gados pieaugusi reģistrēto cita veida spondiložu un artrožu izplatība – 2021. gadā reģistrēti attiecīgi 112,0 un 106,5 gadījumi uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Tāpat būvniecības nozarē dinamikā ir pieaudzis karpālā kanāla sindroma pirmreizēji reģistrēto gadījumu skaits – 2021. gadā reģistrēti 98,2 gadījumi uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Vidēji gadā tiek reģistrēti arī 20 – 85 spondilozes ar radikulopātiju gadījumi uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem.

Pēdējos gados strauji pieaugusi izplatība vairākām diagnozēm, kas iepriekš netika tik bieži diagnosticētas. Ja 2017. gadā tika reģistrēti 1,6 neprecizētu sinovītu un tenosinovītu gadījumi, tad 2021. gadā jau 53,9 gadījumi uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Biežāk tiek reģistrētas arī citas precizētas polineuropātijas, elkoņa nerva patoloģija un Reino sindroms – 2021. gadā reģistrēti 24,9 polineuropātijas, 16,6 elkoņa nerva patoloģijas un 13,8 Reino sindroma gadījumi.

Pārējās dinamikā analizētās arodslimības nozarē nodarbinātajiem reģistrētas retāk. 2021. gadā reģistrēti 15,2 trokšņa izraisītas vādzirdības gadījumi (dinamikā novērojama neliela pieaugoša tendence) un 12,4 vibrācijas izraisīti arodslimību gadījumi uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Citas precizētas hroniskas obstruktīvas plaušu slimības nozares nodarbinātajiem diagnosticētas vēl retāk – kopš 2017. gada nozarē katru gadu tika reģistrētas mazāk nekā 3 šādas arodslimības uz 100 000 nozarē nodarbinātajiem. Kopumā reģistrēto arodslimību tendenču analīze liecina, ka būvniecībā turpmāk īpaša uzmanība jāvelta ergonomisko darba apstākļu uzlabošanai, lai samazinātu balsta un kustību sistēmu arodslimību attīstību nozares nodarbināto vidū.

5. attēls. Biežāko reģistrēto arodslimību sadalījums pa gadiem būvniecības nozarē uz 100 000 nodarbināto, 1996.–2021.g.



*Uzskatāmības dēļ grafikā attēlotas 8 biežākās diagnozes

Datu avots: Slimību profilakses un kontroles centrs: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs; Centrālās statistikas pārvalde: Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2.red.)

9. tabula. Arodslimību sadalījums pa gadiem būvniecības nozarē uz 100 000 nodarbināto, 1996.–2021.g.

Gads	Ar slodzi, pārslodzi un spiedienu saistīti mīksto audu bojājumi (M70–M72, M75–M79)	Cita veida spondilozes (M47.8)	Artrozes (M18+M19)	Karpālā kanāla sindroms (G56.0)	Neprecizēts sinovīts un tenosinovīts (M65.9.)	Spondilozes ar radikulopātiju (M47.2+M54.1)	Citas precizētas polineuropātijas (G62.8)	Elkoņa nerva patoloģija (M56.2)	Trokšņa izraisītā vājdzirdība (H83.3+H93.3)	Reino sindroms (I73.0)	Vibrācijas ietekme (T75.2)	Citas precizētas hroniskas obstruktīvas plaušu slimības (J44.8)
1996	0	*	*	5,9	*	7,8	*	*	0	*	2,0	2,0
1997	0	*	*	1,9	*	1,9	*	*	0	*	7,8	13,6
1998	0	*	*	1,9	*	5,6	*	*	0	*	7,4	5,6
1999	0	*	*	3,5	*	1,7	*	*	0	*	10,4	6,9
2000	0	*	*	0	*	12,5	*	*	0	*	7,1	10,7
2001	0	*	*	13,3	*	13,3	*	*	7,4	*	10,3	2,9
2002	3,3	*	*	14,9	*	23,2	*	*	14,9	*	26,5	8,3
2003	1,3	*	*	8,1	*	10,8	*	*	12,1	*	18,8	1,3
2004	3,5	*	*	11,5	*	10,4	*	*	20,7	*	28,8	4,6
2005	0	*	*	8,8	*	17,7	*	*	8,8	*	18,8	2,2
2006	1,0	*	*	8,7	*	15,4	*	*	12,5	*	14,4	1,9
2007	0,8	*	*	4,8	*	8,0	*	*	7,2	*	15,1	3,2
2008	4,7	*	*	13,3	*	18,0	*	*	11,7	*	14,1	1,6

Gads	Ar slodzi, pārsلودzi un spiedienu saistīti mīksto audu bojājumi (M70–M72, M75–M79)	Cita veida spondilozes (M47.8)	Artrozes (M18+M19)	Karpālā kanāla sindroms (G56.0)	Neprecizēts sinovīts un tenosinovīts (M65.9.)	Spondilozes ar radikulopātiju (M47.2+M54.1)	Citas precizētas polineuropātijas (G62.8)	Elkoņa nerva patoloģija (M56.2)	Trokšņa izraisītā vājdzirdība (H83.3+H93.3)	Reino sindroms (I73.0)	Vibrācijas ietekme (T75.2)	Citas precizētas hroniskas obstruktīvas plaušu slimības (J44.8)
2009	23,4	*	*	23,4	*	39,1	*	*	41,7	*	62,5	10,4
2010	19,6	*	*	40,7	*	39,2	*	*	58,7	*	69,3	6,0
2011	39,4	*	*	23,0	*	21,3	*	*	37,8	*	57,5	4,9
2012	25,7	*	*	32,1	*	19,3	*	*	14,4	*	28,9	1,6
2013	37,1	*	*	25,3	*	31,2	*	*	19,3	*	31,2	1,5
2014	60,1	*	*	39,6	*	43,7	*	*	19,1	*	24,6	4,1
2015	66,8	*	*	47,3	*	51,5	*	*	18,1	*	25,0	1,4
2016	142,2	*	*	77,2	*	84,7	*	*	28,7	*	19,7	6,1
2017	120,4	31,7	85,6	68,1	1,6	74,5	23,8	12,7	19,0	30,1	23,8	0
2018	119,3	30,8	92,5	55,0	1,3	61,7	25,5	17,4	24,1	26,8	29,5	2,7
2019	111,0	76,4	112,2	64,1	27,1	41,9	21,0	14,8	17,3	11,1	21,0	1,2
2020	108,5	64,1	81,0	53,6	17,0	28,8	9,2	9,2	15,7	9,2	10,5	2,6
2021	199,2	112,0	106,5	98,2	53,9	51,2	24,9	16,6	15,2	13,8	12,4	1,4

*Iepriekšējā pielikuma dati par šo periodu nav apskatīti

Datu avots: Slimību profilakses un kontroles centrs: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs; Centrālās statistikas pārvalde: Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2.red.)

Secinājumi

1. 2022. gada aptaujā ir novērojams to būvniecības nozaru darba devēju īpatsvara pieaugums, kas uzskata, ka neviens nodarbinātais viņu vadītajā uzņēmumā nav pakļauts kaitīgajiem darba vides riska faktoriem. Lai gan šāda tendence uzskatāma par negatīvu, darba devēju izpratne būvniecības nozarē par darba vidē esošajiem darba vides riska faktoriem ir labāka nekā vidēji Latvijā (20,0% darba devēju būvniecības nozarē, vidēji Latvijā – 27,6% norādījuši, ka darbinieki viņu uzņēmumā nav pakļauti nevienam kaitīgajam darba vides riska faktoram). Savukārt, ja analizē to būvniecības nozares darba devēju skaitu, kuri bija atzinuši, ka viņu uzņēmumos 100% nodarbināto ir pakļauti darba vides riska faktoriem, tad situācija dinamikā nav mainījies un ir līdzīga ar vidējo situāciju valstī.
2. Atbilstoši 2022. gada aptauju rezultātiem, nodarbināto un darba devēju izpratne par riska faktoriem būvniecības nozarē ir līdzīga – salīdzinot nodarbināto aptaujas rezultātus ar darba devēju aptaujas rezultātiem secināms, ka trīs no pieciem biežākajiem riska faktoriem sakrīt, un tie ir darbs ārā dažādos laika apstākļos (vasarā un ziemā), ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana, smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana.
3. Lielāko daļu no preventīvajiem pasākumiem darba devēji būvniecības nozarē minējuši biežāk vai aptuveni tikpat bieži kā vidēji Latvijā, tomēr daži no pasākumiem minēti būtiski retāk. Piemēram, darba vides laboratoriskos mērījumus minējuši tikai 5,3% no būvniecības nozares respondentiem, bet vidēji Latvijā šādu respondentu īpatsvars bijis 9,5%. Darba devēji būvniecības nozarē norādījuši šādus pasākumus:
 - darba apģērba un individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšana – 81,7%;
 - pirmās palīdzības aptieciņu iegāde – 64,5%;
 - ugunsdzēsības līdzekļu iegāde, uzturēšana – 53,5%;
 - drošības zīmju izvietošana (piemēram, uzmanību – elektrība!) – 46,0%;
 - darba vietu ergonomikas uzlabošana (regulējami galdi, ergonomiski krēsli, modernāks aprīkojums u.tml.) – 44,6%.Ja salīdzina būvniecības nozares darba devēju minētos veiktos pasākumus dinamikā starp 2018. gadu un 2022. gadu, secināms, ka izmaiņas vismaz 5 procentpunktu apmērā konstatējamas tikai četriem pasākumiem, turklāt visi četri minētie pasākumi 2022. gadā minēti retāk nekā 2018. gadā:
 - darba vietu ergonomikas uzlabošana (regulējami galdi, ergonomiski krēsli, modernāks aprīkojums u.tml.) – samazinājums ir 18,5 procentpunkti;
 - darba vides uzlabošana (piemēram, ventilācijas izbūve) – 12,7 procentpunkti;
 - darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācība – 8,6 procentpunkti;
 - ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošana (piemēram, gērbtuves, dušas, atpūtas telpas) – 6,7 procentpunkti.
4. Būvniecības nozarē vairāk nekā puse veikto laboratorisko mērījumu neatbilda pieļaujamām AER vai rekomendējamām normām (1998. – 2021. gads). Kopumā visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilda tādi darba vides riska faktori kā apgaismojums, troksnis, plaukstu-rokas vibrācija, gaisa kustības ātrums, visa ķermeņa vibrācija un gaisa temperatūra. Savukārt no 2017. līdz 2021. gadam nozares darba vidē procentuāli visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilda tādi riska faktori kā plaukstu-rokas vibrācija, troksnis un azbesta mērījumi.
5. Kopējais NG skaits uz 100 000 nodarbināto būvniecības nozarē kopš 2016. gada ir tupinājies palielināties, sasniedzot augstāko rādītāju, kāds jebkad reģistrēts, tomēr tas visticamāk saistāms ar

labāku NG reģistrēšanu. Savukārt, letālo NG skaits uz 100 000 būvniecībā nodarbinātajiem ir bijis svārstīgs, kas rada šaubas, vai uzlabojumi darba aizsardzībā būvniecības jomā ir bijuši sistemātiski.

6. Pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits būvniecības nozarē pēdējo 26 gadu laikā bijis ļoti mainīgs, bet kopumā laika posmā no 1996. gadam līdz 2021. gadam tas palielinājās aptuveni 5 reizes.
7. Būvniecības nozarē reģistrēto arodslimnieku skaita pieaugums uz 100 000 nodarbinātajiem ir straujāks nekā vidēji valstī, kas sakrīt ar iepriekšējos pētījumos izteiktajiem secinājumiem, ka nozarē raksturīgs liels skaits dažādu darba vides riska faktoru. Domājams, ka šāda tendence arī nākotnē saglabāsies, jo darba devēji būvniecības nozarē retāk apgalvoja, ka ieguldījuši līdzekļus darba vietu ergonomikas uzlabošanai (būvniecībā – 10,8%, vidēji Latvijā – 17,1%).
8. Kopš 2012. gada dinamikā strauji palielinās ar slodzi un pārsloadzi saistītu mīksto audu bojājumu, cita veida spondilozes, kā arī karpālā kanāla sindroma gadījumu skaits būvniecības nozarē, tāpēc būtiski ir veikt informatīvos pasākumus par ergonomiku tieši būvniecības nozarē.

Ieteikumi un to realizācijas novērtējums

Ieteikumi no pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2012–2013” un to realizācijas novērtējums

Ieteikums

Ņemot vērā, ka laika posmā no 2007. līdz 2012. gadam veiktas vairākas tematiskās pārbaudes (katru gadu pa vienai kampaņai), turklāt, regulāri izstrādāti arī jauni informatīvi skaidrojoši materiāli, nepieciešams papildus veikt pārbaužu rezultātu un informatīvos materiālos esošās informācijas skaidrošanu būvniecības nozares darba devējiem un darba aizsardzības speciālistiem, piemēram, nozares speciālistu semināros.

Realizācijas novērtējums pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2017–2018” laikā

Ieteikums daļēji izpildīts. 2013. gadā sagatavots Darba aizsardzības prakses standarts būvniecības nozarei, 2013. un 2014. gadā izdoti vairāki bukleti un atgādnēs par darba aizsardzības jautājumiem, 2013. gadā izveidota filma par veselībai nekaitīgu darbu būvobjektā, kā arī pēdējos gados organizēti semināri gan par vispārīgiem darba aizsardzības jautājumiem nozarē, gan par darba apstākļiem specifiskos būvniecības uzņēmumos, piemēram, ceļu būves uzņēmumos. Tāpat ir izveidots un nozarei pielāgots OiRA rīks darba vides riska novērtēšanai, un nozares pārstāvji, piemēram, Latvijas Būvuzņēmēju partnerība, ir vienojušies par sadarbību ar VDI darba aizsardzības jomā. Kā liecina šī pētījuma rezultāti, lai gan situācija būvniecības nozarē saistībā ar tādiem darba aizsardzības aspektiem kā darba vides iekšējā uzraudzība, ir uzlabojusies, tomēr veicamo pasākumu kopums joprojām ir aktuāls.

Realizācijas novērtējums pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2019–2021” laikā

Ieteikuma realizācija turpinās – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – VSAA) Preventīvo pasākumu plāna ietvaros ik gadu tie organizēti nozarei specifiski semināri par darba vides riska faktoru, īpaši ķīmisko darba vides riska faktoru novērtēšanu. Tāpat organizēti vairāki semināri par darba aizsardzības prasībām būvniecībā ESF projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" (Nr.7.3.1.0/16/I/001) ietvaros.

Ieteikumi no pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2017–2018” un to realizācija

Ieteikums

Ņemot vērā strauju ar ergonomisko riska faktoru saistītu arodslimību skaita pieaugumu nozarē, nepieciešams turpināt darba devēju informēšanu un apmācību par šo riska faktoru novērtēšanu, veselībai nekaitīgas darba vietas iekārtošanu, rīkojot gan seminārus, gan sniedzot konsultācijas tematisko un preventīvo pārbaužu ietvaros. Nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību mazajiem būvniecības uzņēmumiem (līdz 5 nodarbinātajiem), būvniecības uzņēmumiem Rīgas un Zemgales RVDI un būvniecības uzņēmumiem, kas dibināti pēc 2011. gada.

Realizācijas novērtējums pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2019–2021” laikā

Ieteikums daļēji izpildīts – VSAA Preventīvo pasākumu plāna ietvaros tiek organizēti semināri par darba vides ergonomiskajiem riska faktoriem. 2019. gadā organizēti 3 semināri par ergonomisko darba vides risku radītajām veselības problēmām.

Ieteikums

Jāveido informatīvie materiāli par laboratoriskajiem mērījumiem būvniecības nozarē, kuros būtu īss iespējamo mērījumu apraksts, kas iekļautu informāciju par mērījumu veikšanas iespējām, piemēram, projekta “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros sniegto atbalstu, kā arī tiktu sniegti padomi, kādus darba aizsardzības pasākumus nepieciešams veikt, lai novērstu AER vai rekomendējamajiem lielumiem neatbilstošo riska faktoru, īpaši fizikālo un ķīmisko, mazināšanu būvniecības objektos.

Realizācijas novērtējums pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2019–2021” laikā

Ieteikums daļēji izpildīts – 2019. gadā organizētas 3 tiešsaistes meistarklases par laboratorisko mērījumu interpretāciju, tostarp būvniecības nozarē. Tāpat, ik gadus organizējot seminārus par ķīmisko darba vides riska faktoru novērtēšanu būvniecības nozarē, tajos tiek aplūkotas tēmas par laboratorisko mērījumu veikšanu un padomiem par darba aizsardzības pasākumu veikšanu darba vides riska faktoru radītās ietekmes mazināšanai būvniecības objektos.

Ieteikums

Lai mazinātu letālo nelaimes gadījumu skaitu būvniecības nozarē, jāturpina semināru organizēšana darba devējiem par gandrīz notikušo nelaimes gadījumu identificēšanu un novēršanu, turklāt ieteicams rīkot nozarei specifisku semināru. Ar to saprotot gandrīz notikušo nelaimes gadījumu piemēru un bīstamo situāciju atlasu tieši par būvniecības nozari. Sadarbībā ar Latvijas Darba devēju konfederāciju un citām darba devēju organizācijām (piemēram, Latvijas Tirdzniecības rūpniecības kameru), RSU DDVVI jāorganizē darba devējiem paredzēti semināri par mūsdienīgām darba organizācijas metodēm.

Realizācijas novērtējums pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2019–2021” laikā

Ieteikums izpildīts daļēji – 2020. un 2021. gadā ESF projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana " (Nr.7.3.1.0/16/I/001) ietvaros organizēti 5 semināri darba devējiem par Gandrīz notikušajiem nelaimes gadījumiem dažādās Latvijas vietās. Īpaša uzmanība pievērsta mazajiem uzņēmējiem – 2020. un 2021. gadā kopumā organizējot 20 apmācības seminārus par gandrīz notikušajiem nelaimes gadījumiem un to novēršanās iespējām. Ieteikums organizēt nozarei specifisku semināru par gandrīz notikušajiem nelaimes gadījumiem nav īstenots.

Ieteikumi no pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā 2019–2021”

1. VSAA Preventīvo pasākumu plāna ietvaros organizēt seminārus par ergonomiku būvniecības nozarē, t.sk. iespējams atsevišķi semināri par specifiskām arodslimībām nozarē:
 - a. dažādi mugurkaula bojājumi – nozarē raksturīgie specifiskie cēloņi un preventīvie pasākumi, nozarē specifiskie smagumu pārvietošanas palīgīdzekļi, t.sk. tādiem nestandarta izmēra priekšmetiem kā reģipsis, stikla loksnes utt.;
 - b. karpālā kanāla sindroms – nozarē raksturīgie specifiskie cēloņi un iespējamie preventīvie pasākumi.
2. Organizēt būvniecības nozarei specifisku semināru par gandrīz notikušu NG novēršanu.
3. Organizēt semināru darba aizsardzības speciālistiem par to, kādus mērījumus būvniecības nozarē būtu jāveic, lai kvalitatīvi novērtētu darba vides riskus. Īpašu uzmanību nepieciešams pievērst bioloģisko faktoru mērījumiem, piemēram, pelējuma sēnītei. Iespējams, ka nepieciešams organizēt īsus seminārus par būvniecības nozarē specifiskiem bioloģiskajiem riska faktoriem.